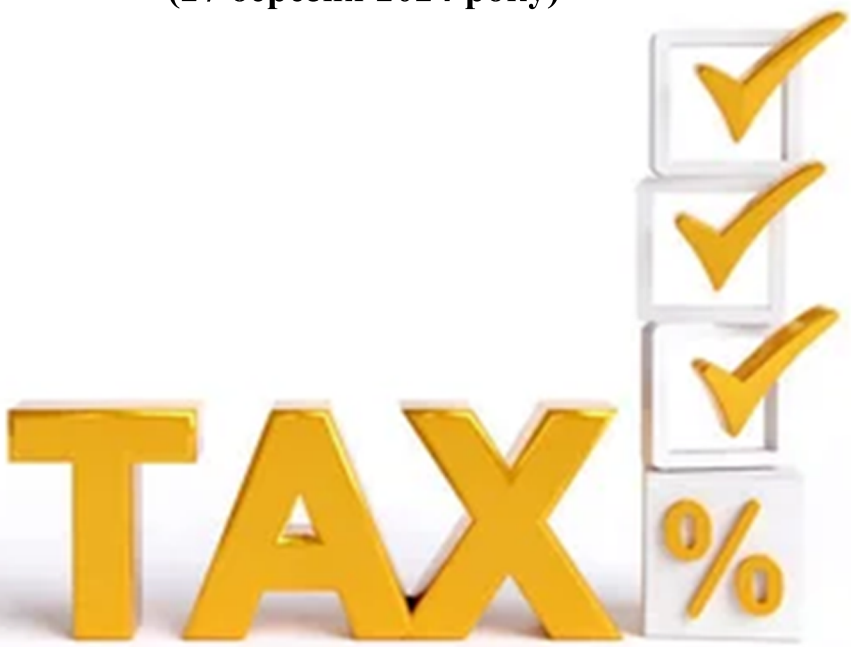
МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

ЗБІРНИК ТЕЗ
круглого столу

«Нові вектори архітектури національного та міжнародного оподаткування»

(27 березня 2024 року)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

НОВІ ВЕКТОРИ АРХІТЕКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Збірник тез круглого столу

27 березня 2024 року

Ірпінь
2024

УДК 336.221.4:336.227(477)(06)
ББК 65.261.41-18(4Укр)я431
Н 73

Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного податкового університету
(протокол № 12 від 9 квітня 2024 року)

Н 73 **Нові вектори архітектури національного та міжнародного оподаткування** : збірник тез круглого столу, м. Ірпінь, 27 березня 2024 року. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. – 58 с.
ISBN 978-966-337-725-4

У збірнику опубліковано тези науковців, здобувачів вищої освіти другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти – учасників круглого столу.

Матеріали розміщено в авторській редакції.
Відповідальність за зміст матеріалів, з відповідність вимогам чинного правопису і достовірність фактів та статистичних даних несуть автори.

УДК 336.221.4:336.227(477)(06)
ББК 65.261.41-18(4Укр)я431

ISBN 978-966-337-725-4 © Державний податковий університет, 2024

ЗМІСТ

Андрущенко Володимир, Тритинник Христина
ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ
ДЛЯ ОПОДАТКУВАННЯ 5

Герчаківський Святослав, Герчаківська Ольга
УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ
В ПАРАДИГМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ДОХОДІВ 9

Ізмайлов Ярослав
ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ
ФОРМОЮ ЯК ВЕКТОР РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ 14

Кириленко Ольга
ПОСИЛЕННЯ ФУНКЦІЙ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ В АДМІНІСТРУВАННІ
МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ 17

Перетятько Юлія
МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ:
ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ 20

Посаднєва Оксана
ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ 22

Прокопенко Ірина, Іванишина Ольга
ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ПОБУДОВИ
КОМФОРТНИХ ВЗАЄМИН МІЖ ПЛАТНИКАМИ
ПОДАТКІВ ТА ПОДАТКОВОЮ СЛУЖБОЮ:
ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ 26

Сідельникова Лариса
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У РАЗІ ВИЗНАЧЕННЯ
ОПТИМАЛЬНОГО РІВНЯ ОПОДАТКУВАННЯ
ДОХОДІВ ГРОМАДЯН 30

Скорик Марина, Скорик Олександр
ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ В КОНТЕКСТІ
РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 34

Скоромцова Тетяна
МАЙНОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ
ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ 37

Тучак Андрій
ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ
СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА..... 41

Тучак Тетяна, Демінська Дарія
ОПОДАТКУВАННЯ ЦИФРОВИХ ПОСЛУГ 45

Тучак Тетяна, Небесенко Анастасія
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ:
PILLAR ONE I PILLAR TWO 50

Чижова Таміла, Жовнір Ксенія
СУЧАСНА ПРАКТИКА ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ 54

Андрущенко Володимир,
д-р екон. наук,
професор кафедри адміністрування податків;
Тритинник Христина,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ВИКЛИКИ ЦИФРОФІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ДЛЯ ОПОДАТКУВАННЯ

Для громадян у всьому світі сплата податків є однією з найбільш трудомістких форм взаємодії з державними органами. Для багатьох податкових органів підвищення рівня податкової дисципліни та збирання належної кількості податків має вирішальне значення для забезпечення фінансування суспільних благ і послуг. Тому податкові органи трансформують та автоматизують свої системи. Впровадження технологій може зробити податкову реформу успішною та стійкою, забезпечити належне оподаткування цифрової економіки та зменшити бар'єри для дотримання податкового законодавства. Масове впровадження цифрової комерції через пандемію COVID-19 робить цей перехід ще більш нагальним для податкових органів. Загалом очікується, що глобальний обсяг даних від провайдерів мобільних платежів, електронних реєстрацій, онлайн-маркетплейсів та інших цифрових джерел зростатиме, а стратегії цифрової трансформації податкового адміністрування потребують оцінки у світлі міжнародного досвіду [2, с. 66].

Упродовж історії збір податків завжди значною мірою покладався на технології. Сьогодні зростаюча цифровізація економічної діяльності створює безпрецедентні виклики та можливості для податкового адміністрування. Протягом століть податкові адміністрації намагалися використовувати передові технологічні досягнення для більш справедливого збору податків з населення. У міру того, як економіка стає все більш цифровою, з'являється багато можливостей, від яких податкові адміністрації можуть отримати пряму вигоду. Основним викликом є перехід від фізичних до електронних документів [3, с. 165–173]. Системи збору податків побудовані навколо даних і значною мірою покладаються на паперові транзакції. З початку 21-го століття основи податкового адміністрування почали зміщуватися в бік

електронних записів, і ця тенденція також широко поширюється в бізнес-секторі. Цифровій трансформації сприяє широке використання безготівкових платежів (через мобільні телефони та інші мобільні пристрої). Такі платежі можуть бути легко перевірені податковими органами і часто залишають електронний слід, який можна перевірити. Цифровізація впорядковує повсякденну роботу державних органів, зменшуючи адміністративний тягар і надаючи персоналу більше часу для того, щоб зосередитися на діяльності, пов'язаній з податковою реформою. Крім того, діджиталізація дозволяє податковим органам оптимізувати процеси та зменшити навантаження на платників податків. Цифрову трансформацію також стимулює стрімке зростання електронної комерції. Очікується, що у високотехнологічному світі електронна комерція зросте на 24 % у період з 2020 по 2025 рік і стане все більш важливим компонентом податкової бази.

Таблиця 1 – Ймовірні зміни сфер оподаткування в майбутньому

Зміна	Опис
1. Доступ до зашифрованих розподілених облікових книг	Податкові органи зможуть безперешкодно збирати інформацію у режимі реального часу без необхідності зберігати великі обсяги даних платників податків.
2. Штучний інтелект	Рішення податкових органів дедалі більше підтримуватиметься та доповнюватиметься штучним інтелектом, але податкові системи потребуватимуть уважного моніторингу.
3. Зберігання державних даних	Податкові органи стануть сховищем все більшої кількості державних даних, що зробить їх центральною ланкою у процесі формування економічної політики.
4. Зручність для користувачів	Податкові системи можуть стати більш зручними для користувачів: попереднє заповнення форм, самообслуговування, обмін інформацією з банками.
5. Спрощення інтерфейсу	Податкова служба повинна спростити інтерфейс для спілкування платників податків і податкових службовців.

Оцифрування податкових послуг, розвиток нових форм інтеграції та труднощі з оцінкою даних підвищили вимоги до управління збором податків і поставили перед національними податковими органами нові виклики. Платників податків стає дедалі важче ідентифікувати, межі податкової бази розмиваються, а проблема розмивання та втрати податкової бази стає все більш серйозною. Країни ведуть жорсткі переговори щодо характеру цифрового оподаткування, наполягаючи на введенні тарифів на електронні комунікації та податків на цифрові послуги. США є головним речником з питань

оподаткування цифрових послуг, і багато фахівців з цифрової економіки підкреслюють, що електронні передачі не впливають на місцеве оподаткування і збір відповідних зборів, тобто на реалізацію права стягувати податок на цифрові послуги. Масштаби транскордонної цифрової економіки зростають, і це суттєво впливає на національний податковий суверенітет та інтереси. У низці країн, зокрема в Австралії, Канаді та Чилі, збільшують податок на цифрові послуги, податок на цифровий дохід та інші податки. 87 країн запровадили непрямі податки на цифрову економіку шляхом зміни ПДВ та акцизів [1, с. 97–100].

Міжнародні організації шукають глобальне компромісне рішення податкових питань, пов'язаних з цифровізацією економіки. Доходи від автоматизованих цифрових послуг є платою за послуги, що надаються через Інтернет та подібні електронні мережі, і вимагають від постачальників послуг лише обмеженої кількості персоналу. ООН надає державам-членам технічні можливості для збору та адміністрування цифрового оподаткування, а держави-члени можуть досягти згоди щодо адміністрування цифрового оподаткування шляхом двосторонніх переговорів. Тисячі компаній по всьому світу будуть зобов'язані сплачувати податки за глобальною мінімальною ставкою в 15 і більше відсотків, що вплине на ланцюжки поставок і групові структури багатонаціональних компаній.

Отже, цифрова трансформація податкової служби - це не просто оновлення технологій, а й глибока зміна всієї системи адміністрування податків. Цей процес має багато переваг, таких як: підвищення ефективності та зменшення адміністративного тягаря, створення кращих умов для платників податків, збільшення надходжень до бюджету, боротьба з ухиленням від сплати податків.

Майбутнє оподаткування буде значною мірою залежати від розвитку цифрових технологій. Очікується, що такі зміни, як доступ до зашифрованих розподілених облікових книг, використання штучного інтелекту та зростання електронної комерції, матимуть значний вплив на податкові системи.

Для того, щоб успішно адаптуватися до цих змін, податковим органам необхідно: інвестувати в нові технології та інфраструктуру, розробити чітку стратегію цифрової трансформації, забезпечити захист даних платників податків, співпрацювати з іншими країнами на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурашнікова О. С., Воронкова В. Г. Зарубіжний досвід цифровізації податкової служби у країнах ЄС. *Актуальні питання сталого науково-технічного та соціально-економічного розвитку* : матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції за участю молодих науковців / Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2022. С. 97–100. URL : https://www.znu.edu.ua/ukr/university/11929/12623/12803

2. Мар'єнко В. Ю., Бурашнікова О. С., Грамчук М. О. Технології інформаційного забезпечення менеджменту як нового наукового напрямку XXI століття. *Наукові підсумки 2022 року* : збірка наукових праць XI наукової конференції. Харків : Технологічний центр, 2022. С. 66. URL : https://entc.com.ua/uk/konferentsii/610-naukovi-pidsumky-roku

3. Вплив розвитку ІТ-технологій на ланцюги створення вартості / Ліпич Л. Г., Хілуха О. А., Кушнір М. А., Волинець І. Г. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2023. Випуск 36. С. 165–173. URL : http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7759934

Герчаківський Святослав,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія;
Герчаківська Ольга,
аспірантка,
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль

УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ПАРАДИГМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ДОХОДІВ

Повномасштабна війна України з росією вкрай загострила функціонування державних фіскальних інститутів та виявила необхідність посилення їх спроможності в умовах новітнього ризикового середовища України. Наприкінці 2023 року Міністерство фінансів України оприлюднило рамковий документ – Національну стратегію доходів, що стратегічно визначає вектор удосконалення податкових та митних інститутів в Україні, окреслює процедурні реформи у фіскальній сфері на період до 2030 року. Зупинимось більш детально на аналізі та дискусійності деяких стратегічних орієнтирів удосконалення митного адміністрування в Україні.

Національна стратегія доходів передбачає кілька узагальнених блоків, що охоплюють системні заходи щодо протидії корупції, міжнародного митного співробітництва, покращення ІТ-забезпечення митного адміністрування, формування митних інституцій як правоохоронних суб'єктів.

Аналізуючи комплекс представлених заходів, відзначаємо, що базовим трендом реформування митних органів в Україні, має стати мінімізація корупційної компоненти митного адміністрування. Така антикорупційна спрямованість є виправданою, адже на сьогодні дослідження Національного агентства з питань запобігання корупції, Антикорупційної Ініціативи Європейського Союзу в Україні (EUACI) показують, що проблема корупції знаходиться серед трьох основних суспільних проблем, а за Індексом сприйняття поширеності корупції – митниця разом із судовою системою знаходяться на перших рейтингових позиціях [2].

Водночас деякі заходи мають прикладний характер та об'єктивно зможуть вплинути на антикорупційну компоненту – «забезпечити проведення експерименту із використання натільних відеокамер при виконанні митних формальностей». Дискусійними видаються часові параметри для такого

експерименту – 2024-2027 рр. Досвід інших правоохоронних органів довів ефективність використання натільних відеокамер як на етапі виявлення правопорушень, так і доведення таких фактів у відповідних судах, а тому переконані, що використання таких відеокамер має бути не тільки експериментом, а необхідним технічним оснащенням, особливо в зонах митного контролю.

Дискусійною, на нашу думку, є пропозиція «надати повноваження на оперативно-розшукову діяльність (далі – ОРД) підрозділам внутрішньої безпеки Держмитслужби з метою підвищення ефективності викриття випадків залучення посадових осіб Держмитслужби до протиправної діяльності та сприяння порушенням митного законодавства». Поділяємо загалом ініціативу щодо надання повноважень на ОРД для Держмитслужби загалом (за зразком багатьох європейських країн), а виявлення корупційних злочинів серед працівників митної служби має бути в сфері повноважень інших державних антикорупційних інституцій (Національна поліція, НАБУ, ДБР, БЕБ, СБУ), а не відомчих структурних підрозділів Держмитслужби.

В частині заходів щодо підтримки та співпраці з бізнесом можемо констатувати доволі прогресивні та своєчасні. Зокрема, розвиток комплексної служби підтримки бізнесу (HelpDesk). Оновлений сайт Держмитслужби містить якісні сервіси, що допомагають отримувати звернення та консультації з митної проблематики з метою підвищення якості сервісних функцій Держмитслужби, надання консультацій з митних питань, оперативного реагування на звернення громадян та суб'єктів ЗЕД як громадянам, так і бізнесу. Крім цього, електронна скринька anticorruption@customs.gov.ua дозволяє забезпечувати ідентифікацію, реагування та протидію корупційним ризикам в митній системі.

Впродовж останніх років на відомчому сайті відбувались анонімні опитування щодо роботи з ідентифікації та оцінювання корупційних ризиків у діяльності митних органів. Однак такі заходи Держмитслужби не в повній мірі вплинули на масштабність протидії корупції в останні роки. Так, опитування Європейської Бізнес Асоціації «Митний індекс» за 2022 рік показують, що «56 % респондентів все ж не помітили зміни рівня корупції, водночас 24% вважають, що він дещо зменшився, а 10 % – істотно зменшився. При цьому 10 % помітили збільшення проявів корупції на митниці» [3].

Домінантою стратегічного реформування Держмитслужби в Національній стратегії доходів є розвиток митного співробітництва та **імплементація норм Митного кодексу Європейського Союзу.** Перспективними вважаємо заходи щодо запровадження процедур здійснення спільного контролю в пунктах пропуску із суміжними країнами з метою збільшення їх

пропускної спроможності, прискорення переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон. Актуальність розширення пропускної здатності митних переходів в західних областях України на сьогодні є очевидною і це завдання стоїть перед Агентством відновлення та розвитку інфраструктури, яке з 2023 року відповідає за будівництво нових пунктів пропуску, їх ремонт, облаштування, модернізацію й утримання. В цьому ж контексті виправданим є створення та оновлення системи раннього попередження про надзвичайні ситуації на кордоні, що сприятиме ритмічності роботи пунктів пропуску та прогнозованості часу перетину кордону.

Значна увага серед заходів Національної стратегії доходів приділено підвищенню інституційному розвитку митних органів. Визнаючи проблему низької заробітної плати посадових осіб митних органів, автори стратегії пропонують підвищити її впродовж 2024-2027 рр. до «ринкового рівня». При цьому наголосимо, що за дослідженням Work.ua «Середньоринковий рівень зарплат в Україні зростав поступово — тримався на рівні 15 000 грн аж до кінця минулого року, та з І кварталу 2023 р. цифра збільшилася до 16 000 грн, наразі становить 16 500 грн. Це на 10 % більше, якщо порівняти з аналогічним періодом минулого року» [4].

Вважаємо, що якщо брати такий «ринковий орієнтир» для зарплат посадовців митних органів, то посилити інституційну спроможність Держмитслужби, подолати корупцію та оновити кадровий потенціал в контексті реалізацій Стратегії управління персоналом Держмитслужби буде вкрай важко. На оновлення кадрових ресурсів впливає також не врегульована проблема бронювання посадових осіб митних органів, коли «кількість військовозобов'язаних, які підлягають бронюванню та займають посади, повинна становити 50 % кількості військовозобов'язаних – за винятком керівної ланки» [5].

Загалом блок заходів щодо розвитку ІТ та забезпечення технічними засобами митного контролю реалізується найшвидше, адже 09.02.2024 наказом Міністерства фінансів України №63 схвалено Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації Держмитслужби [6]. План розраховано до 2026 року та передбачає: запровадження принципів кіберзахисту; впровадження безпаперових процедур; побудову надійних та сучасних ІТ-систем митниці. Національний план цифровізації української митниці базується на Багаторічному стратегічному плані електронної митниці ЄС (Multi-annual strategic plan for electronic customs, MASP-C). Основою ІТ-стратегії Держмитслужби, зокрема, визначено: сервісно-орієнтовну архітектуру, централізоване впровадження ЄАІС, гармонізований інтерфейс із ЄС і Єдине вікно для міжнародної торгівлі.

Підтримуємо і необхідність забезпечення митних органів достатньою кількістю технічних засобів митного контролю (сканери, ваги, системи відеоконтролю), що сприятиме зменшенню часу на проходження митних процедур і мінімізації впливу людського фактору. Ця проблема була надзвичайно гострою ще до повномасштабного вторгнення росії в Україну, на цьому зокрема наголошувала Рахункова палата України: «аудитом встановлено незадовільний стан забезпечення митниць Держмитслужби обладнанням, необхідним для ефективного проведення митного контролю. Так, за даними Держмитслужби, станом на 01.07.2021 на пунктах пропуску через державний кордон України було наявне таке обладнання: 34 вагові комплекси, з них 15 од. (44,1%) непрацюючих. При цьому, на Північній митниці з чотирьох вагових комплексів жоден не працював, на Закарпатській – з чотирьох не працювали три, на Галицькій – з трьох – два, на Волинській – з шести – три; 26 скануючих систем мобільного типу, з них 19 (73,1%) непрацюючі; 117 скануючих систем стаціонарного типу, з них 34 (29,1%) непрацюючі; 49 комплектів для виявлення контрабанди, з них 11 (22,4%) непрацюючі; 10 детекторів дорогоцінних металів, з них 9 (90%) непрацюючі; 16 детекторів дорогоцінних каменів, з них 8 (50%) непрацюючі» [7]. Переконані, що в умовах такого технічного оснащення митного контролю в Україні міркувати про його ефективність є недоречним.

Блок заходів щодо формування правоохоронного статусу митних органів вважаємо надто актуальним саме в контексті підвищення ефективності митного адміністрування в Україні. Багаторічні дебати з приводу надання права здійснювати ОРД митними органами в нашій державі призвели виключно до зростання кількості та масштабності митних деліктів. Зокрема, протягом 2023 року в Україні виявили 11935 порушень митних правил на суму 8,9 млрд грн. [8] Навіть основна міжнародна митна інституція - Всесвітня митна організація в звітах своєї технічної місії в грудні 2022 року та серпні 2023 року зазначила про нагальну необхідність включення Держмитслужби до переліку органів, які здійснюють ОРД та слідчу діяльність.

Міжнародний валютний фонд у своєму звіті "Україна: митна реформа в національній фінансовій стратегії" наприкінці 2023 року також наголосив, що в доповнення до криміналізації товарної контрабанди необхідно переглянути роль та повноваження митної служби[8]. Митниця повинна грати центральну роль у виявленні і переслідуванні контрабанди та інших суттєвих злочинів в митній сфері. Вважаємо, що крім зазначеного, потребує законодавчого врегулювання проблема протидії товарній контрабанді та перехід від БЕБ до Держмитслужби із відповідним наданням прав та повноважень щодо ОРД в цій царині.

Загалом оцінюючи систему заходів Національної стратегії доходів в частині удосконалення митного адміністрування в Україні, вважаємо, що представлений документ відповідає комплексному розумінню необхідності гармонізації митного законодавства України із законодавством Європейського Союзу, окресленню тих основних проблем, з якими зіткнулась Держмитслужба в умовах нових воєнних ризиків, дестабілізації зовнішньоекономічної діяльності, а тому щиро сподіваємось, що декларативний характер стратегічного плану до 2030 року матиме практичну реалізацію та дозволить митній системі держави стати проєвропейською та ефективною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна стратегія доходів. URL : https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716
2. Корупція в Україні 2022: розуміння, сприйняття, поширеність. URL : https://nazk.gov.ua/wpcontent/uploads/2023/05/Prezent.opytuvannya-koruptsiya-2022_FINAL_ukr.pdf
3. Третина компаній мають проблеми з коригуванням митної вартості. URL : https://eba.com.ua/tretyna-kompanij-mayut-problemy-z-koryguvannyam-mytnoyi-vartosti-opytuvannya-eva/
4. Як змінилися зарплати українців за рік – дослідження. URL : https://news.finance.ua/ua/yak-zminylysya-zarplaty-ukrainciv-za-rik-doslidzhennya
5. Деякі питання реалізації положень Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час : постанова КМУ від 27.01.2023 № 76. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-realizatsii-polozhen-zakonu-ukrainy-pro-mobilizatsiinu-pidhotovku-ta-mobilizatsiiu-t270123
6. Мінфін схвалив стратегічний план цифровізації Держмитслужби. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_skhvaliv_strategichnii_plan_tsifrovizatsii_derzhmitsluzhbi-4448
7. Звіт про результати аудиту ефективності планування та результативності контролю за повнотою нарахування і своєчасністю надходження податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції. К. : Рахункова палата України, 2021. 75 с.
8. Навіщо митниці функції оперативно-розшукової діяльності і слідства? URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2024/02/21/710230/

Ізмайлов Ярослав,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри адміністрування податків,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ ЯК ВЕКТОР РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

Метою удосконалення професійної складової здобуття вищої освіти є підготовка конкурентоспроможних фахівців, які здатні вивести економіку України на провідний світовий рівень. Максимальний синергетичний ефект від формування цілісної моделі компетентностей можна отримати через постійний розвиток процесу підготовки фахівців у закладах вищої освіти (ЗВО), послідовну реалізацію нових підходів до освітнього процесу та підвищення змістовно-якісного його наповнення.

Щоб підвищити якість вищої освіти, потрібно подолати розрив між теорією і практикою, створюючи умови для модернізації традиційних форм і методів навчання та одночасно надаючи можливість роботодавцям долучитись до процесу підготовки майбутніх фахівців.

Однією з нових форм навчання в Україні є система, що сприяє побудові сталих взаємозв'язків між роботодавцем та здобувачем освіти, яка має назву – дуальна освіта.

Дуальна форма здобуття освіти передбачає поєднання навчання осіб у закладах вищої освіти з навчанням на робочих місцях (на підприємствах, в установах та організаціях) для набуття певної кваліфікації, як правило, на договірних засадах. Концепція дуальної форми здобуття освіти передбачає: модернізацію освітніх програм; підвищення якості підготовки фахівців; зближення освіти з вимогами ринку праці; посилення ролі та впливу роботодавців на освіту; підвищення мотивації до навчання серед учнів та студентства; зростання рівня зайнятості молоді; скорочення адаптаційного періоду випускників на роботі; підвищення конкурентоздатності працівників [1].

Першочергового значення набуває кадрове забезпечення майбутнього державної податкової та митної служб, оскільки від компетенцій молодих фахівців залежатиме результат реформ та реалізація цілісної державної політики сталого розвитку країни.

Для успішної реалізації реформи публічних фінансів в Україні та підвищення ефективності функціонування державної служби Державним податковим університетом та Державною податковою службою України, підписується Меморандум про імплементацію елементів дуальної освіти для підготовки майбутніх фахівців за дуальною формою навчання на підставі розробленої освітньо-професійної програми підготовки магістрів „Фіскальне адміністрування".

Навчальні дисципліни викладаються висококваліфікованим професорсько-викладацьким персоналом ДПУ, зокрема провідною кафедрою адміністрування податків, на якій працює 4 доктори наук.

Перевагами цієї програми є: використання прогресивного міжнародного досвіду; можливість отримати теоретичні знання у кращих викладачів і менторів; закріплення теоретичних знань на практиці; працевлаштування в реформованій державній податковій службі України. Стратегічна мета магістерської програми полягає у підтримці реформи податкової служби в Україні в частині забезпечення професійними та вмотивованими співробітниками, які протягом навчання отримають знання і навички, що є необхідними для успішної професійної кар'єри в органах податкової служби України.

Отже, здобуття вищої освіти за відповідним фахом, що здійснюється за дуальною формою, дозволить: наблизити навчання до практики; зібрати інформацію, проаналізувати її та поширити позитивний досвід пілоту на інші сфери державної служби; оцінити рівень зацікавленості молоді у державній службі; здійснювати підготовку фахівців найвищої кваліфікації, які здатні ефективно працювати в умовах глобального середовища через створення у них нових цілісних знань та професійних навичок шляхом отримання та поглиблення компетентностей з обліку, аналізу, контролю та оподаткування; формувати здатності при вільному володінні іноземними мовами й аналітичному мисленні адаптуватись до нових професій, видів та форм зайнятості в економіці в умовах швидких темпів розвитку світової спільноти та процесу глобалізації; залучити для викладання провідних викладачів та менторів; проводити інтерактивні лекції та тренінги за участю фахівців-практиків відомих українських та міжнародних компаній; підвищити привабливість роботи в державних органах; створити професійні ліфти для найбільш кваліфікованих і наполегливих здобувачів вищої освіти; перетворити рутинну бюрократичну роботу на креативний цікавий процес; усунути існуючі недоліки в системі кадрового забезпечення податкової служби; посилити ефективність реформи системи державного управління.

Але в умовах військово стану є дуже важливим, щоб держава давала фінансування на такі дуальні програми, адже при падінні рівня життя та знеціненні національної одиниці дуже важко залучити молодь до державної служби на невисоку заробітну плату з умовою оплати за навчання в магістратурі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. МОН України / Офіційний вебсайт. URL : https://mon.gov.ua/ua/news/vid-25-do-50-navchannya-na-robochomu-misci-robotodavec-ocinyuye-uchnya-ta-bere-uchast-u-vidbori-na-navchannya-uryad-zatverdiv-koncepciyu-dualnoyi-osviti

Кириленко Ольга,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль

ПОСИЛЕННЯ ФУНКЦІЙ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В АДМІНІСТРУВАННІ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

Одним з напрямків Національної стратегії доходів до 2030 року визначено посилення функцій органів місцевого самоврядування в частині адміністрування податків, які зараховуються до місцевих бюджетів. Зазначена ціль є винятково важливою в контексті зміцнення місцевого самоврядування в нашій державі в умовах його реформування, що передбачає, перш за все, суттєве зміцнення фінансової бази функціонування даного інституту в Україні. Ефективна діяльність органів місцевого самоврядування неможлива без формування адекватної фінансової бази, основу якої складають доходи місцевих бюджетів.

За своїм економічним змістом доходи місцевих бюджетів поділяються на: 1) власні, серед яких важливими є місцеві податки та збори; 2) закріплені, які формуються із загальнодержавних податків та зборів, що повністю або частково надходять до місцевих бюджетів; 3) інші доходи, серед них найбільшими за обсягами є міжбюджетні трансферти, що надаються з державного бюджету місцевим бюджетам, для фінансового забезпечення виконання органами місцевого самоврядування делегованих державою повноважень.

В результаті проведення реформи децентралізації в Україні (2014 р.) і, як однієї із її складових, вдосконалення системи місцевого оподаткування, відбулося суттєве зростання фіскальної ролі місцевих податків та зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів. До початку реформування питома вага даної групи податків в доходах місцевих бюджетів становила лише декілька відсотків. Останніми роками, за даними Державного веб-порталу бюджету для громадян, за рахунок місцевого оподаткування формувалося до ¼ податкових надходжень місцевих бюджетів (2021 р. – 25,9%, 2022 р. – 21,4%, 2023 р. – 23%). Зменшення у 2022-2023 рр. частки місцевих податків та зборів у податкових надходженнях відбулося із-за змін у складі доходів місцевих бюджетів, які були проведені після початку війни, а також внаслідок впливу негативних тенденцій, пов'язаних з воєнним станом.

Згідно чинного законодавства, органи місцевого самоврядування наділені певними правами у сфері місцевого оподаткування, а саме: місцеві ради приймають рішення щодо встановлення податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки та збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору та земельного податку за лісові землі. Крім того, місцеві ради мають право встановлювати ставки і надавати пільги по місцевих податках і зборах для окремих категорій платників.

Проте, в даний час органи місцевого самоврядування не мають ніякого впливу на процес адміністрування місцевих податків та зборів, що негативно відображається на ефективності місцевого оподаткування загалом. Ми вважаємо, що залучення органів місцевого самоврядування до процесу адміністрування місцевих податків та зборів безпосередньо пов'язано із зміцненням їх фінансової незалежності. Справа в тому, що державні податкові органи більшу увагу традиційно приділяють сплаті загальнодержавних податків, а адміністрування місцевих податків та зборів стає для них другорядним і характеризується низькою фіскальною ефективністю і більшою затратністю.

До числа найбільш серйозних проблем, які в даний час є у сфері місцевого оподаткування, і вирішення яких здатне позитивно вплинути на піднесення його фіскальної ролі, слід віднести неповну сформованість актуальної інформаційної бази, необхідної для майнового оподаткування, а саме – Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Міські, селищні і сільські ради здатні в короткий строк ліквідувати існуючі прогалини у державному реєстрі, оскільки вони максимально наближені до об'єктів оподаткування, володіють необхідною інформацією і, саме головне, вони найбільше зацікавлені у зростанні надходжень до місцевих бюджетів від місцевих податків та зборів. Тому органи місцевого самоврядування повинні: 1) одержати доступ до інформаційних ресурсів, які знаходяться у розпорядженні державної податкової служби щодо об'єктів майнового оподаткування і платників податків; 2) мати не лише право, а й бути зобов'язаними наповнювати і оновлювати інформаційні реєстри; 3) мати право контролювати стан інформаційних реєстрів, які виступають основою для оподаткування місцевими податками та зборами.

Встановлений механізм оподаткування нерухомого майна є соціально несправедливим, адже відсутність диференційованих ставок оподаткування об'єктів нерухомості залежно від їх вартості, місцезнаходження, стану та інших характеристик ставить в нерівні умови платників податків-власників нерухомого майна. Загальновизнаною вважається необхідність запровадження оподаткування об'єктів нерухомості на основі їх оціночної вартості, що дасть

змогу встановити більш об'єктивний підхід до процесу оподаткування; сприятиме підвищенню фіскальної значимості майнових податків у системі доходів місцевих бюджетів.

Забезпечення принципу справедливості в оподаткуванні нерухомості вимагає запровадження процедури науково обґрунтованої оцінки об'єктів нерухомості. Зрозуміло, що такі види робіт, як оцінювання вартості житлових та нежитлових об'єктів, є достатньо трудомісткими, потребують розробки відповідних методик на основі вивчення кращого зарубіжного досвіду, можливо з попередньою експериментальною апробацією в окремих населених пунктах чи територіальних громадах. Проте, без застосування даного інструменту в майновому оподаткуванні неможливе подальше вдосконалення інституту місцевого оподаткування в Україні.

Перетятько Юлія,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки,
обліку і оподаткування,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів

МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Основним доходом бюджету будь якої країни є податки, збори та внески, які у сукупності утворюють податкову систему країни.

Податковий кодекс Україні визначає 7 видів загальнодержавних податків та зборів, а також 2 види місцевих податків та два види місцевих зборів [1]. Основними бюджетоутворюючими податками є податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість та акцизний податок.

У 2023 році організація "The 1841 Foundation" порівняла 82 податкові системи світу, а результати оприлюднені у рейтингу "Hell Index 2023". Цей рейтинг, за твердженням авторів, створений для порівняння високих податкових режимів із неефективним державним управлінням [2, с. 2]. Зауважимо, що дослідження здійснювалось у 2021 році. Методика рейтингування враховує якісні та кількісні показники: фіскальний тиск, боргові зобов'язання, інфляція, нормативне регулювання, політична стабільність, контроль, рівень корупції тощо. Джерелом даних були показники Світового банку [2, с. 4]. Згідно цього рейтингу Україна посідає 4 місце із найгіршою (пекельною) системою оподаткування.

Достовірність та валідність рейтингу "Hell Index 2023" може викликати певні сумніви щодо доцільності включення чи виключення певних показників, але вітчизняні фахівці у сфері оподаткування визначають українську систему оподаткування як складну та із високими ставками податками, що на наш погляд, не є обґрунтованим у повній мірі. Розглянемо ставки податку основних видів податків європейських країн (табл. 1).

Таблиця 1 – Ставки податку європейських країн

Країна	Ставка податку, %			Всього, %	Місце в рейтингу
	Податок на додану вартість	Податок на прибуток	Податок на доходи фізичних осіб		
Італія	22	24	43	89	3
Франція	20	25	45	90	2
Велика Британія	20	25	від 20	65	7
Німеччина	19	15,8	45	79,8	4
Швейцарія	8,1	8,5	11,5	28,1	9
Швеція	25	20,6	20	65,6	6
Іспанія	21	25	47	93	1
Польща	23	19	32	74	5
Україна	20	18	18	56	8

Джерело: побудовано автором самостійно на основі даних PWC [3].

Дані таблиці 1 свідчать, що тільки Швейцарія має найнижчі ставки податку серед досліджених країн, які сумарно становлять 28,1%. Найвищий рівень податкового навантаження має Іспанія – 93%. Україна знаходиться на восьмому місці одразу після Швейцарії із сумарною кількістю 56%. Середнє значення податкового навантаження серед досліджених країн становить 71% і український показник є нижче середнього рівня.

Отже, ставки податку основних видів податків в Україні є не високими порівняно із європейськими країнами. Однак феноменом залишається те, що із таким рівнем податкового навантаження населення здебільшого має низьку якість життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

2. Hell Index 2023. URL : https://the1841foundation.com/wp-content/uploads/2023/10/TH-Index-2023-The-1841-Foundation_ENG.pdf

3. Worldwide Tax Summaries Online. URL : https://taxsummaries.pwc.com/

Посаднєва Оксана,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
обліку та оподаткування,
Херсонський національний
технічний університет,
м. Херсон

ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Економічні реалії, у яких зараз знаходиться Україна, вимагають знаходження додаткових джерел фінансування бюджету. Хронічна дефіцитність бюджету, яка спостерігалася протягом досить тривалого часу, досягла катастрофічного рівня під час війни. З одного боку відбувається різке зменшення дохідної частини бюджету у частині як податкових надходжень через окупацію частини території, руйнування інфраструктури, падіння доходів населення і його купівельної спроможності, так і у частині неподаткових надходжень через відсутність приватизаційних заходів, збитковість державних підприємств та зменшення відрахувань до бюджету частини їх прибутку. З іншого боку значно зросли витрати на оборону через необхідність фінансування армії та соціальні витрати, пов'язані з зростанням кількості внутрішньо переміщених осіб та кількості людей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Ситуація, що склалася, вимагає віднайдення додаткових джерел фінансування державного бюджету, у тому числі за рахунок податкових надходжень. Одним з джерел додаткових доходів є збільшення ставки податку на прибуток підприємств для банківських установ.

У 2023 році Міністерством фінансів України та Національним банком України за погодженням з Міжнародним валютним фондом було прийнято рішення про тимчасове збільшення ставки податку на прибуток підприємств для банків на період 2023 року з 18 до 50 %. Таке рішення було обґрунтоване рядом причин: отриманням банками надприбутків; необхідність наповнення державного бюджету додатковими податковими доходами, які б не призвели до погіршення фінансового стану платників податків.

Введення нових податків або збільшення ставок вже існуючих податків під час кризових явищ не є новим досвідом для світової економіки. Так, додаткові тимчасові податки вводилися урядами США та Великобританії під

час першої та другої світових воєн. Такі податки були введені Німеччиною у 1990 році під час її об'єднання задля забезпечення економічного вирівнювання рівня життя населення у східних та західних землях. З більш близького досвіду – впровадження нових податків або збільшення ставок за вже існуючими податками у Австралії та Японії після стихійних лих у 2011–2014 роках [1, с. 80]. Тому додаткове оподаткування банківської діяльності в Україні з цієї точки зору є виправданим. Окрім того у світовій практиці стали застосовуватися податки на надприбутки. Такі податки були впровадженні у Греції, Угорщині, Румунії, Великобританії. Здебільшого ці податки застосовуються у секторі виробництва електроенергії та у нафтогазовому секторі, однак в Україні такий податок був застосований у банківській діяльності, оскільки саме банки у 2023 році отримали надзвичайно високі процентні доходи (рис. 1).

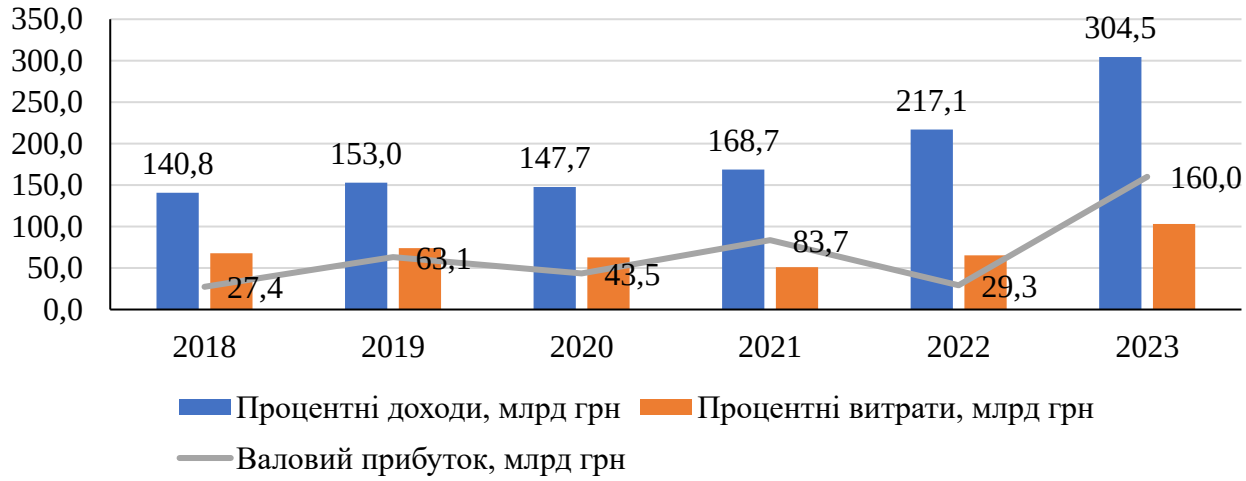

Рисунок 1 – Показники діяльності банків України у 2018–2023 роках

Джерело: складено за даними [2].

Основною складовою доходів банків є саме процентні доходи. З рис. 1 видно, що у 2023 році у порівнянні з довоєнним 2021 роком вони зросли майже у 2 рази, як наслідок, прибуток також збільшився майже вдвічі. У той час, коли інші сектори національної економіки отримали збитки або незначні прибутки, банківський сектор показав досить високу ефективність діяльності. З огляду на це, прийняте Урядом рішення про збільшення ставки податку виглядає доцільним. Однак, тимчасова ставка (50 %), застосована у 2023 році є занадто високою. У країнах з розвиненою ринковою економікою ставки податку на прибуток для банків є більшими за вітчизняну базову ставку (18 %), яка діяла до 2023 року, однак набагато меншими ніж встановлена в Україні ставка у 2023 році (табл. 1).

Таблиця 1 – Ставки корпоративного податку (податку на прибуток) для банківської діяльності у різних країнах

Показник	США	Велико-британія	Німеччина[1]	Франція	Україна (2023 рік)	Україна (з 2024 року)
Ставки податку, %	15–35	20–45	15 + 5,5 + 14	33 %	50 %	25 %
Вид ставок податку	прогре-сивна ставка	прогре-сивна ставка	пропорційна ставка	пропор-ційна ставка	пропор-ційна ставка	пропор-ційна ставка

Джерело: складено за даними [3].

[1] У Німеччині ставка податку на прибуток становить 15 %, також додається солідарний податок 5,5 % і муніципальний податок з обороту 14–17 %.

З таблиці видно, що в жодній країні не застосовується ставка податку у розмірі 50 %. З іншого боку, жодна з цих країн не знаходиться у стані війни і не має стагнації бюджету. З огляду на прибуток до оподаткування, який отримали банки України у 2023 році (159 997 млн грн), додатково до державного бюджету мало надійти 46 079,1 млн грн (51 199,04 млн грн до зведеного бюджету), що склало 3,8% податкових доходів бюджету (податкові доходи Державного бюджету України у 2023 році склали 1203544,1 млн грн [4]). В умовах нестачі доходів бюджету – це досить вагома величина.

З 1 січня 2024 року діюча ставка податку на прибуток для банків становить 25 %, що на 7 в.п. більше за базову ставку до 2023 року, отже, при збереженні поточного рівня прибутків банківської системи у 2024 році, державний бюджет додатково отримає 10 080 млн грн доходу за рахунок підвищення ставки податку.

З огляду на вищезазначене можна зробити наступні висновки: підвищення ставки податку на прибуток для банківських установ є вимушеним, але дієвим засобом отримання додаткових коштів для державного бюджету; таке підвищення ставки не суперечить міжнародній практиці, тому що вона не є занадто високою; з урахуванням збереження поточних прибутків банки не втратять свою ліквідність, а рентабельність банківської діяльності незначно знизиться.

Після закінчення війни можна буде розглянути застосування досвіду зарубіжних країн щодо прогресивної шкали оподаткування банківської діяльності, при якій мінімальний обсяг прибутку буде оподатковуватися за ставкою 18 %, щоб зберегти принцип конкурентності для юридичних осіб, а прибутки вищі за мінімальні – за підвищеною ставкою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223 (дата звернення: 11.03.2024).

2. Доходи і витрати банків України / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/files/stat/Inc_Exp_Banks_2024-02-01.xlsx (дата звернення: 11.03.2024).

3. Клименко Д. Б., Підсосонна Я. Г. Особливості оподаткування банківських установ у зарубіжних країнах. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 22. С. 188–195.

4. Доходи Державного бюджету України у 2023 році / Open budget. URL : https://openbudget.gov.ua/ (дата звернення: 11.03.2024).

Прокопенко Ірина,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри адміністрування податків;
Іванишина Ольга,
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри адміністрування податків,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ПОБУДОВИ КОМФОРТНИХ ВЗАЄМИН МІЖ ПЛАТНИКАМИ ПОДАТКІВ ТА ПОДАТКОВОЮ СЛУЖБОЮ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ[1]

Co-funded by The European Union

ERASMUS+ Jean Monnet Modules

В Україні вже 3-й рік триває протистояння повномасштабному вторгненню росії, що насамперед впливає на економіку, а отже система оподаткування, яка відповідає за фінансовий стан та наповнення державного бюджету, має справлятись з таким складним завданням та потребує гнучкості і адаптації до нових викликів та реалій сьогодення. Проте, не дивлячись на постійні зміни, які відбуваються у вітчизняному податковому законодавстві, податкова система продовжує бути складною для розуміння та відповідно виконання платниками своїх податкових зобов'язань. Крім того, оцінка суспільством діяльності податкової служби та її імідж залишаються досить низькими [3]. В той же час Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС в червні 2022 року та має гармонізувати систему оподаткування зі стандартами ЄС [4].

Аналіз кращих практик побудови взаємовідносин між громадянським суспільством та органами влади щодо культури сплати податків та високого рівня податкової дисципліни в країнах ЄС та імплементація у вітчизняну систему оподаткування сприятиме створенню комфортних взаємин між податковими органами та платниками податків в Україні.

[1] За фінансової підтримки Європейського Союзу. Погляди та думки, висловлені в публікації, належать виключно автору(ам) і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу або Європейського агентства з питань освіти і культури (EACEA). Ані Європейський Союз, ані EACEA не несуть за них відповідальності.

В країнах ЄС використовують різні методи забезпечення високого рівня культури сплати податків та податкової дисципліни, серед яких є як застосування методів примусу (це коли увага податкової служби зосереджується переважно на контрольних заходах та встановленні високих штрафних і невідворотних санкцій), так і застосування методів переконань (це коли податкова служба надає перевагу встановленню партнерських відносин з платниками податків та відноситься до них з більшою повагою та відповідно з меншим контролем).

За оцінками науковців та експертів, серед яких лідерами в сфері податкової культури є німецькі фахівці та дослідники, в тих країнах ЄС, де податкова політика спрямована на використання методу переконання, рівень податкової культури та дисципліни серед платників є досить високим. Адже загальне ставлення з боку податківців до платників податків як до клієнтів, а не як до порушників законодавства, підвищує їхнє почуття громадянського обов'язку та відповідно і їхню податкову культуру.

Так, найвищий рівень податкової культури та податкової дисципліни серед країн ЄС спостерігається в скандинавських країнах: Данії, Фінляндії, Швеції. При цьому рівень податкового навантаження в цих країнах досить високий: у Данії - 45,7 %, у Фінляндії - 43,31 %, у Швеції - 44,39 % . Це пояснюється такими факторами впливу на мотивацію та податкову мораль платників: 1) скандинавські країни - одні з найбільш соціально орієнтованих держав ЄС; 2) громадяни сприймають податки не як «неохідне зло», а як можливість зробити свою державу більш розвиненою; 3) між платниками податків і податковими органами існують комфортні взаємовідносини.

Варто також навести приклад застосування методу переконань у Франції. Так, коли у 2012 році задля відновлення економіки, президентом було ухвалено рішення запровадити ставку 75 % прибуткового податку на доходи, що становили понад 1 млн. євро на рік, - заможні французи почали виїжджати з країни та виводити свої доходи, щоб уникнути сплати податків. Уряд, апелюючи до патріотичних почуттів своїх громадян, звернутися із закликом до солідарності, та не став вживати кардинальних заходів щодо притягнення до відповідальності таких не доброчесних громадян. І такі заходи дали свій результат, адже переважна більшість громадян підтримали запровадження такої високої ставки [2].

Натомість в Німеччині рівень податкової культури істотно нижчий за середній рівень по країнам Європи. Про це свідчить дослідження Б. Струмпела, в якому він проводить аналіз податкової культури серед європейських держав. Однією із причин, на його думку є те, що німецький уряд протягом тривалого часу використовував методи примусу у сфері оподаткування [6].

Варто звернути увагу на те, що моральні проблеми оподаткування стосуються як платників податків, так і властиві персоналу податкової служби.

Антиподом податкової культури платників є уникнення від оподаткування та ухилення від сплати податків (Tax Avoidance & Tax Evasion), а антипод податкової культури та етики з боку податківців – це прояв хабарництва, вимагательство та навіть хамство.

Дослідження європейських вчених вказують на наступні соціально-культурні фактори та передумови, які сприяють появі та процвітанню корупції: групова солідарність за етнічними, земляцькими, релігійними та іншими ознаками; гонорова демонстрація багатства; звичай обдаровувати потрібних людей; правовий нігілізм тощо.

Підвищення рівня податкової культури в країнах ЄС передбачає певну стратегію протидії корупції також і з боку органів податкової служби. Так, стратегія країн ЄС, насамперед полягає в зниженні інтенсивності мотивацій і стимулів до корупції а також в блокуванні самих можливостей для потенційних корупціонерів використовувати свої посадові повноваження з метою особистого збагачення. Така стратегія має на меті зменшувати як попит, так і пропозицію хабарів [1].

Зважаючи на досвід країн ЄС, для підвищення рівня податкової культури як серед платників так і серед податківців, необхідно, окрім удосконалення чинного податкового законодавства:

- забезпечити просте та зручне подання декларацій в тому числі і шляхом запровадження «pre-populated tax returns» [5] (за скандинавським взірцем, коли податкова служба здійснює підготовку декларацій про доходи і прибутки у режимі online, а платники податків при цьому можуть погоджуватись або відмовлятися, чи вносити зміни);

- створення комплексної поінформованості платників податків про чинне податкове законодавство, їх обов’язки, права тощо за допомогою сайтів, які не повинні бути переобтяжені текстовою інформацією, а супроводжуватись зручною та доступною для розуміння пересічним громадянам інфографікою та докладними відеоматеріалами.

Зазначені заходи сприятимуть побудові комфортних взаємин між платниками податків і податковими органами в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Л., Тучак Т. В. Морально-етичні імперативи податків та оподаткування (західна традиція). К. : Алерта, 2013. 384 с.

2. Мельник. Л. О. Податкова культура: зарубіжний досвід. *ВІСНИК ХНТУ* 2022. № 4(83). URL : http://kntu.net.ua/ukr/content/download/103542/588815/file

3. Прокопенко І. А. Податкова культура та її вплив на підвищення рівня податкових надходжень. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 4. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-4-8820

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

5. Pre-populate forms. URL : http://www.javapractices.com/

6. Strümpel B. The Contribution of Survey Research to Public Finance. Quantitative analysis in public finance. New York : Praeger Publishers, 1969. P. 14–32.

Сідельникова Лариса,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри фінансів,
обліку та оподаткування
Херсонський національний
технічний університет,
м. Херсон

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У ПРОЦЕСІ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО РІВНЯ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН

Своєчасне та ефективне виконання державою її функцій неможливе без достатнього обсягу фінансових ресурсів, які надходять у її розпорядження. Дуальність формування бюджетних ресурсів держави полягає у взаємодії та протиріччі двох основних стратегій мобілізації коштів для фінансування суспільно необхідних видатків – податкової та боргової. Сучасні військово-політичні та соціально-економічні реалії продукують додаткові бюджетні ризики, адже наразі значна частина коштів надходить до державного бюджету у вигляді фінансової допомоги країн-партнерів або боргових зобов'язань держави, які генерують стрімке нагромадження зовнішнього державного боргу.

В умовах гострого дефіциту бюджетних ресурсів через суттєве зниження доходів бюджету в умовах воєнного стану та істотне зростання видатків на оборону і забезпечення соціальних гарантій населенню, особливої актуальності набуває той факт, що у більшості розвинених країн особистий прибутковий податок зарекомендував себе як інструмент виходу з кризової ситуації, стабілізації економіки та її динамічного розвитку, який безпосередньо регулює ціну робочої сили, впливає на трудові зусилля працівників, структуру споживання і розвиток виробництва [1, с. 333].

В Україні особисте прибуткове оподаткування представлене податком на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО), який є важливим компонентом податкової системи та одним з ключових джерел формування дохідної частини бюджетів усіх рівнів. Разом з тим, цей податок - дієвий для держави інструмент в процесі забезпечення соціальної справедливості й регулювання рівня доходів громадян.

Світовий досвід засвідчує, що справедливість оподаткування реалізується в тому числі за рахунок диференціації ставок особистого прибуткового податку [2]. Наприклад, зазначає З. Лободіна, в економічно розвинених

країнах застосовується прогресивна шкала ставок ПДФО, а величина ставки оподаткування коливається від 45 до 57 % (у Швеції – 57,1 %; Данії – 55,8 %; Нідерландах – 52,0 %; Франції – 50,2 %; Австрії – 50,0 %) [3, с. 147]. На рис. 1 розглянемо ставки особистого прибуткового податку в країнах Європейського Союзу та в Україні.

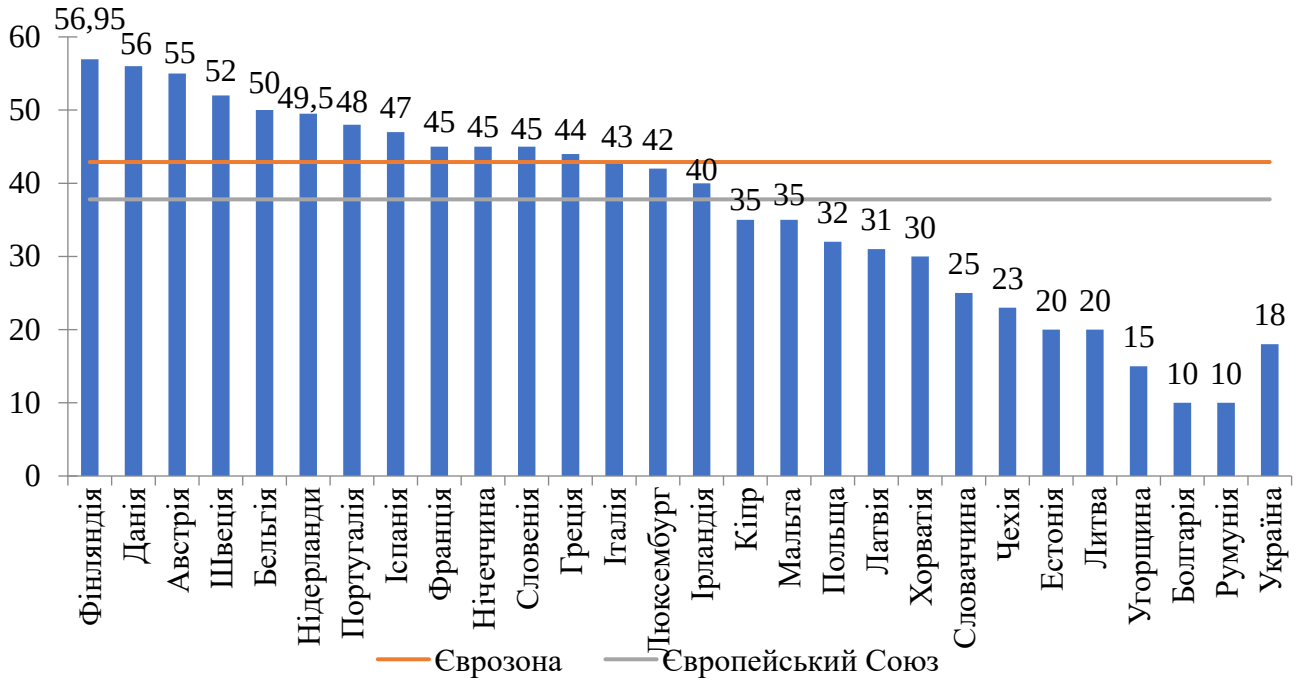

Рисунок 1 – Ставки особистого прибуткового податку у країнах ЄС та в Україні 2022 року

Джерело: складено автором за даними джерела [2].

Крім того, в Ісландії діє ставка у розмірі 46,25 %; у Великобританії – 45 %; Швейцарії – 40 %; Норвегії – 38,2 %; Албанії – 23 %; Ліхтенштейні – 22,4 %; на Острові Мен (до речі, одному з найбільших офшорних центрів Європи та світу) – 20 % [2]. Як бачимо, Україна має одну з найнижчих ставок (18 %) податку на доходи фізичних осіб серед європейських країн.

Нижчим за український є рівень оподаткування доходів фізичних осіб в країнах Європи, які не входять до складу ЄС, серед яких Молдова – 12 %; Боснія і Герцеговина –10 %; Македонія – 10 %; Сербія – 10 %; Чорногорія – 9 %.

Наразі в Україні існує пропорційна система оподаткування доходів громадян, а ПДФО справляється за ставками 18, 9, 5 та 0 % залежно від виду доходу. Отже, євроінтеграційні прагнення України продукують певні виклики для вітчизняної системи особистого прибуткового оподаткування, адже однією з умов вступу до Європейського Союзу нової країни-члену є гармонізація її податкового законодавства із податковим правом ЄС.

Зазначимо, що збільшення в Україні ставки податку на доходи фізичних осіб не гарантує суттєвого підвищення його фіскального значення, адже саме цей податок є об'єктом багаточисельних тіньових схем і спроб ухилення від оподаткування. Фізичні особи критично сприйматимуть необхідність віддачі до бюджету більшої частки свої доходів, отже, наймані працівники лояльно віднесуться до виплати певної суми заробітної плати «в конвертах»; приватні підприємці більшою мірою обиратимуть спрощену систему оподаткування; продавці вживаних автомобілів намагатимуться оформлювати оборудки з продажу авто через надання довіреності без переходу права власності; подарунки (які і наразі оподатковуються епізодично) взагалі пройдуть повз оподаткування.

В підтвердження цього припущення цікавою, на нашу думку, видається праця «Граничні податкові ставки та дохід: нові докази часових рядів». Її автори К. Мертенс та Дж. Олея на підставі проведеного дослідження дійшли висновку, що саме зниження (!) граничних податкових ставок особистого прибуткового оподаткування призвело до збільшення реального валового внутрішнього продукту та зниження рівня безробіття [4, с. 1803]. На переконання авторів, після граничного зниження податкових ставок загальна кількість відпрацьованих годин зросла. Це було пов'язано з наймом раніше безробітних (велика маржа), а також збільшенням кількості годин, відпрацьованих тими, хто вже працював (інтенсивна маржа).

В іншій своїй праці К. Мертенс, разом із М. Равн, дослідили вплив змін середньої ставки податку на доходи фізичних осіб на валовий внутрішній продукт у США в період 1947-2006 років [5]. За результатами досліджень вчені виявили негативний зв'язок між середньою ставкою особистого прибуткового оподаткування і реальним ВВП на душу населення. Зокрема, вчені констатували, що зниження ставки особистого прибуткового податку на 1 в.п. призвело до зростання реального ВВП на душу населення на 1,4 % одразу і до 1,8 % через три квартали [5, с. 1213–1214]. Отже, з точки зору мультиплікативного впливу на економіку, зміна ставок особистого прибуткового податку, яка призводить до скорочення податкових надходжень на 1% ВВП, продукує зростання самого ВВП на 2,5 %.

Разом з тим зазначимо, що наразі дослідження архітектоніки особистого прибуткового оподаткування в Україні і розроблення пропозицій щодо коригування відсоткових ставок податку на доходи фізичних осіб та/або введення прогресивної шкали оподаткування, передбаченої Національною стратегією доходів до 2030 року [6], доцільно проводити з урахуванням прогнозування наслідків вимушеної зовнішньої міграції населення через військову

агресію російської федерації. За даними ООН, станом на 29 жовтня 2023 року за кордоном перебуває 6,2 млн. українських біженців. І чим довше люди перебуватимуть в інших країнах, тим сильнішими ставатимуть їхні адаптаційні зв'язки з тимчасовим, як спочатку вважалося, місцем проживання. Одні успішно асимілюються в нове соціально-економічне середовище; в інших - немає куди повертатися, адже їхнє житло зруйноване, рідні загинули, соціальні зв'язки майже повністю втрачені. На ринок продажу нерухомості накладе негативний відбиток знищення житла на тимчасово окупованих територіях і територіях ведення бойових дій. В умовах зниження реальних доходів населення та підвищення банківських ризиків скоротяться обсяги депозитних вкладів фізичних осіб. Відновлення бізнесу на звільнених територіях із залученням найманих працівників – питання, пролонговане у часі. Отже, база особистого прибуткового оподаткування у найближчі роки зазнає колосальних змін, що вимагатиме новітніх підходів до розробки напрямів підвищення рівня реалізації фіскального потенціалу податку на доходи фізичних осіб, у тому числі в частині диференціації податкових ставок, з урахуванням не лише економічних чинників, а і поведінкових реакцій платників податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сідельникова Л. П. Синергія та дієвість фіскального потенціалу податку на доходи фізичних осіб. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 10, ч. 2. С. 332–337.

2. List of Countries by Personal Income Tax Rate / Europe. *Trading economics*. URL : https://tradingeconomics.com/country-list/personal-income-tax-rate?continent=europe

3. Лободіна З. Шляхи посилення фіскальної та регулюючої функцій податку на доходи фізичних осіб. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 1 (62). С. 142–151.

4. Mertens K., Olea J. Marginal Tax Rates and Income: New Time Series Evidence. *The Quarterly Journal of Economics*. 2018. Vol. 133(4). Pp. 1803–1884.

5. Mertens K., Ravn M. The Dynamic Effects of Personal and Corporate Income Tax Changes in the United States. *American economic review*. 2013. Vol. 103, No. 4. Pp. 1212–1247.

6. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223

Скорик Марина,
канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри економічної політики та сталого розвитку;
Скорик Олександр,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В сучасних умовах господарювання підприємства все частіше переглядають свої політики в бік дотримання Цілей сталого розвитку. Зокрема потребує перегляду на засадах сталого розвитку і політика трансфертного ціноутворення, прийнята на рівні міжнародної групи компаній. Подальший розвиток технологій і зміни в законодавстві також впливають на важливість об'єктивного визначення трансфертних цін для уникнення податкових ризиків та забезпечення відповідності змінам у вимогах стосовно сталого розвитку. Такий підхід допомагає міжнародним групам компаній забезпечити свою конкурентоспроможність та сприяти сталому розвитку як на місцевому, так і на міжнародному рівні [1].

Розробка концепцій сталого розвитку стала однією з найактуальніших тем для компаній, оскільки вона впливає як на їх бізнес-моделі, так і на організаційні зміни. Зацікавленість та увага до економічної, соціальної та екологічної відповідальності компаній постійно зростають, і навіть останні соціально-економічні події значною мірою сприяли прискоренню переходу до принципів сталого розвитку. Епохальне значення для формування стратегії сталого розвитку мала робота дослідників з Массачусетського технологічного інституту, США, Донелли та Деніса Медоузів з колегами «Межі зростання» (Donella Meadows ct al. The Limits to Growth. 1972) на замовлення неурядової організації, Римського клубу [2].

У 1987 р. вже під егідою Організації Об'єднаних Націй (ООН) Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку під головуванням тодішньої прем'єр-міністра Норвегії Гру Брундтланд готує доповідь «Наше спільне майбутнє» (Gro Harlem Brundtland «Our Common Future») [3]. У доповіді дається найбільш вживане сьогодні визначення сталого розвитку як

такого, що забезпечує потреби нинішнього покоління без завдання шкоди можливостям майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. На сьогоднішній день, розвинені країни та країни, що розвиваються дотримуються оприлюднених 17 Цілей сталого розвитку у 2015 році і планують їх досягти до 2030 року.

Питанням трансфертного ціноутворення в Україні займається Державна податкова служба. Трансфертне ціноутворення – це певна система, за допомогою якої можливо встановити справедливу вартість товарів та послуг або ж вартість інших об'єктів, які визначаються ПКУ як об'єкти контрольованих операцій [4].

Департамент трансфертного ціноутворення ДПС України охоплює контролем операції з трансферного ціноутворення, постійні представництва нерезидентів, нерезидентів, контрольовані іноземні компанії та виплати доходів нерезидентам.

Основні зловживання пов’язані з ухиленням від сплати податків та мінімізацією податкових зобов’язань припадають на великомасштабні зовнішньоекономічні операції за участю великих підприємств.

Основним міжнародним документом в галузі податкового регулювання трансфертного ціноутворення є керівництво Організації з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) 2017 року «Про трансфертне ціноутворення для транснаціональних корпорацій і податкових органів», яка є консолідованою версією, що включає всі останні зміни, в тому числі положення щодо «безпечних гаваней».

Варто зазначити, що Цілі сталого розвитку не містять розділу, спеціально присвяченому податковій політиці, однак ми простежуємо дотичність питань трансфертного ціноутворення до двох цілей сталого розвитку, а саме: 16. «Мир та справедливість» та ціль 17 «Партнерство заради стійкого розвитку» [6]. Ціль 17 не може бути реалізована без цілі 16 (завдання 16.3 - підвищити рівень довіри до суду та забезпечити рівний доступ до правосуддя; 16.4 - зміцнити систему запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та поширення зброї масового знищення).

Насамперед нова філософія звітності, запропонована Директивою 2022/2464 (Директива про корпоративну звітність щодо сталого розвитку – CSRD), яка, окрім значного розширення кола суб’єктів, від яких вимагається звітування, також містить ряд критеріїв з метою раціоналізації, упорядкування та стандартизації методів складання звіту про сталий розвиток для організацій, що працюють в європейському контексті, поруч з цим вона надає

можливість компаніям проводити більш глибокий аналіз не лише щодо зовнішнього впливу, але, перш за все, щодо наслідків, потенційних або поточних, з точки зору ризиків і можливостей, які еволюція зовнішнього контексту може мати для організації.

Починаючи з 2010 року, наднаціональні інституції породили низку ініціатив, спрямованих на обмеження явищ ухилення від сплати податків, агресивного податкового планування та податкової конкуренції між державами. Ці зусилля активізувалися з 2013 року із запуском проекту BEPS, за допомогою якого ОЕСР поставила собі за мету протидіяти тим стратегіям, які впроваджують міжнародні групи компаній для розмивання бази оподаткування та/або штучного її переведення до низькоподаткових юрисдикцій. У цьому контексті розглядається перегляд та оновлення рекомендацій ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення для міжнародної групи компаній і податкових адміністрацій, спрямованих на регулювання трансфертного ціноутворення в міжнародних групах компаній.

Отже, для включення політики трансфертного ціноутворення в рамки стратегії сталого розвитку потрібні додаткові правові ініціативи, спрямовані на забезпечення юридичного забезпечення перетворення бізнес-моделей з урахуванням принципів сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мискін Ю. І., Скорик М. О., Параниця Н. В. Трансфертне ціноутворення в контексті реалізації стратегії сталого розвитку. *Український економічний часопис.* 2024. № 4. С. 25–29. URL : https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/336

2. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти [Електронний ресурс] : підручник / Якименко І. Л., Петрашко Л. П., Димань Т. М., Салавор О. М., Шаповалов Є. Б., Галабурда М. А., Ничик О. В., Мартинюк О. В. К. : НУХТ, 2022. 337 с.

3. Brundtland, G. H. Our common future – Call for action. *Environmental Conservation.* 1987. 14(4): p. 291–294.

4. Податковий кодекс України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

5. Sustainable Development Goals. United Nations. URL : https://www.undp.org/sustainable-development-goals (дата звернення: 06.03.2024).

6. United Nations Practical Manual on Transfer Pricing for Developing Countries. URL : https://desapublications.un.org/ publications/united-nations-practical-manual-transfer-pricing-developing-countries

Скоромцова Тетяна,
канд. екон. наук, с.н.с., доцент кафедри адміністрування податків, Державний податковий університет, м. Ірпінь

МАЙНОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Адміністративно-територіальна реформа децентралізації, крім розширення повноважень органам місцевого самоврядування, передбачає, в першу чергу, посилення фінансової спроможності громад та залучення додаткових фінансових ресурсів і інвестицій для реалізації програм розвитку в об'єднаних територіальних громадах**.**

Вихідним пунктом реформи є фіскальна децентралізація, яка чітко означена Стратегією реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки, де однією із цілей передбачається «…підвищення ефективності розподілу ресурсів на рівні формування державної політики» [1] А отже, документом передбачено збільшення власних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

Власні ресурси місцевих бюджетів складаються із відрахувань від загальнодержавних податків і зборів (податку з доходів фізичних осіб, надходження від якого займають перше місце у складі всіх власних доходів територіальної громади, акцизів, рентних платежів та ін.,) та із місцевих майнових податків і зборів. Другу частину доходів місцевих бюджетів становлять кошти, які безпосередньо і безоплатно передають об'єднаним територіальним громадам з державного бюджету у вигляді дотацій і субвенцій.

Як зазначають експерти, за період запровадження реформи децентралізації, починаючи з 2014 року значно підвищилися власні доходи місцевих бюджетів та поступово зменшується їх залежність від трансфертів з державного бюджету [2].

Так, за даними звіту Всеукраїнської громадської організації «Асоціація малих міст України» починаючи із 2015 року співвідношення між власними доходами і державними трансфертами у місцевих доходах з року в рік змінюється на користь збільшення власних фінансів. Так, наприклад, якщо питома вага трансфертів у структурі надходжень до місцевих бюджетів у 2015 році складала 38,8 %, то у 2022 році трансферти складали вже 24,6 %, натомість доходи від місцевих податків у дохідній частині місцевих бюджетів

відповідно становили 9,7 та 15,1 % [3]. Як свідчать приведені дані, реформа фіскальної децентралізації дозволила підвищити власні доходи місцевих бюджетів та поступово зменшувати залежність місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету.

Наразі в межах бюджетної децентралізації структура джерел доходів, які закріплені за громадами виглядає так: 60 % податку на доходи фізичних осіб; 100 % податку на майно; 100 % єдиного податку; 13,4 % акцизного податку з роздрібної торгівлі (тютюн, алкоголь, нафтопродукти); 100 % податку на прибуток установ комунальної власності ОТГ; 25 % екологічного податку.

Отже, заходи фіскальної децентралізації дали змогу збільшити ресурсну базу ОТГ, а також посилити фінансову та політичну суб'єктність інституту місцевого самоврядування.

Проте, як свідчать дані аналізу вищезазначених експертів, досить низьким залишається використання потенціалу місцевих податків, особливо майнових: плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. На це впливають ряд факторів, основними з яких є значні розбіжності у державному обліку земельних ресурсів: невідповідність баз даних Державної служби статистики, Держгеокадастру України і ДПС України та обліку об'єктів оподаткування (нерухомості), облік якого у Єдиному реєстрі майнових прав на нерухоме майно складає лише 40–60 % [2].

Отже, лише за цим основним показником можна судити про невикористаний потенціал майнових податків, який є резервом для збільшення дохідної бази бюджетів громад і фінансовим ресурсом для реалізації реформи фіскальної децентралізації.

А тому, пошук механізмів та інструментів щодо поліпшення адміністрування цих двох податків є актуальною задачею органів місцевого самоврядування.

Спираючись на думку авторів дослідження Асоціації малих міст України та Magonova & Partners і чию думку ми поділяємо, перш за все є необхідність ефективного адміністрування бази оподаткування цих податків. Базовим елементом в системі адміністрування податків є облік об'єктів оподаткування. Звичайно, без наповнення актуальних відповідних баз даних об'єктів щодо до яких здійснюється нарахування податків, неможливим є збільшення надходжень до бюджетів громад.

Наразі, за оцінками експертів у тіні перебуває до 10 млн га землі та близько 40 % нерухомого майна в масштабах всієї України, що призводить до суттєвих втрат бюджетів громад [3]. Отже, звірка баз даних та оптимізація об'єктів оподаткування і платників стане першим кроком у актуалізації бази оподаткування.

В цьому аспекті, слід зазначити, що визначення бази оподаткування плати за землю відповідно до чинного законодавства, відбувається на основі проведення нормативної грошової оцінки землі. Саме вона є базисом для проведення нарахування плати за землю. Проте, за даними профільних відомств, станом на початок 2023 року грошова оцінка не здійснена на значній кількості земель і, особливо, земель промислових підприємств та підприємств транспорту і зв'язку, оцінка яких сягає лише біля 60 % та майже 50 % землі населених пунктів потребують оновлення її оцінки. [2].

Базою оподаткування справляння податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки є загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, яка вимірюється у квадратних метрах і, яка розраховується Державною податковою службою України на підставі даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Як свідчать статистичні дані, обсяги та частка цього податку в загальних податкових надходженнях місцевих бюджетів залишаються низькими – біля 2 % усіх податкових надходжень місцевих бюджетів. І це незважаючи на те, що органи місцевого самоврядування наразі не лише прямо зацікавлені в справлянні податку на нерухоме майно, але й наділені значними повноваженнями щодо його адміністрування. Як зазначалося вище, це обумовлено відсутністю актуалізованої бази оподаткування та неповнотою державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Відтак, зважаючи на вищезазначені основні аспекти справляння майнових податків в Україні слід зробити наступні висновки щодо підвищення ефективності механізму їх справляння. Актуальним в цьому питанні є забезпечення ефективної взаємодії між органами місцевої влади та Головними управліннями ДПС України в областях щодо виявлення фактичних об'єктів оподаткування, які не внесені до баз даних податкового обліку, оновлення баз даних Державного земельного кадастру і корегування (оновлення) нормативної грошової оцінки землі, а також провести тотальних переоблік нерухомості, що перебуває у приватній власності як фізичних, так і юридичних осіб, шляхом накладення обов'язку на власників нерухомості звірити дані, зазначені в документах про право власності, з відповідними даними Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Актуальними пропозиціями щодо актуалізації адміністрування нерухомості слід вважати розробки експертної групи з Податкової та бюджетної реформи Реанімаційного пакету реформ щодо зміни бази справляння та порядок встановлення ставки податку [4]. Так, за базу оподаткування пропонується встановити вартість об'єктів нерухомості, розраховану непрямим

способом на основі масової оцінки вартості одиниці площі, на якій вони розміщені, із застосування формули, яка враховує різноманітні характеристики такої площі (розташування, властивості ґрунту, цілі використання тощо). А саму ставку податку встановити єдину по всій країні без будь-якої диференціації в розрізі нерухомості (житлову чи нежитлову, комерційну чи виробничу).

Таким чином, зважаючи на значну роль майнових податків в наповненні місцевих бюджетів можна стверджувати, що в Україні існують усі передумови підвищення вагомості цих та інших місцевих податків з метою збільшення дохідної частини бюджетів громад, що саме і обумовлюється фіскальною децентралізацією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та плану заходів з її реалізації : розпорядження КМУ від 29 грудня 2021 р. № 1805-р. URL : nhttps://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-reformuvannya-sistemi-upravlinnya-derzhavnimi-finansami-na-20222025-ro

2. Дослідження проблематики майнових податків та можливостей фіскальних повноважень органів місцевого самоврядування / Всеукраїнська організація «Асоціація малих міст України». 2023. URL : https://atu.net.ua/vebinary/doslidzhennya-problematiki-majnovikh-podatkiv-ta-mozhlivostej-rozshirennya-fiskalnikh-povnova

3. Механізми адміністративно-фінансової децентралізації: світові практики та напрямки їх імплементації в Україні. URL : http://ird.gov.ua/irdp/p20180703.pdf

4. Податкова та бюджетна реформа. URL : https://rpr.org.ua/groups-rpr/08podatkova-reforma/

Тучак Андрій,
аспірант,
Державний біотехнологічний університет
м. Харків

ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

У ринковій економіці мале й середнє підприємництво – сектор, який визначає темпи економічного зростання, структуру та якість валового національного продукту. У розвинених країнах частка малих й середніх підприємств здебільшого складає 60–70 % валового національного продукту. Серед інструментів державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва, значної ролі набувають податкові механізми, до яких, зокрема, відноситься податкове стимулювання шляхом застосування спрощеної системи оподаткування.

Спрощена система оподаткування, обліку і звітності (далі ССО) була запроваджена в Україна у 1999 році згідно Указу Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 3 липня 1998 року № 727 [1]. З 1 січня 2012 року на підставі Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності» від 4 листопада 2011 р. № 4014- VI [2] було введено у дію Розділ 14 «Спеціальні режими оподаткування», яким встановлено правові засади застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, а також справляння єдиного податку. Відповідно до Податкового кодексу України (ПКУ), спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених ПКУ, на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених ПКУ, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [3].

Згідно із вітчизняним законодавством існує 4 групи платників єдиного податку, класифікація яких здійснюється на основі відповідних критеріїв. Право перебувати на загальній системі чи переходити на спрощену, вибравши одну з груп залишається за платником податків. Наразі підприємства, тобто юридичні особи можуть обрати 3 або 4 групу (табл. 1), оскільки 1 та 2 групи передбачені лише для фізичних осіб-підприємців.

Таблиця 1 – Характеристика груп єдиного податку для підприємств в Україні

	3 група	4 група
Суб'єкти, які належать до групи	фізичні особи-підприємці та юридичні особи	Сільськогосподарські товаровиробники (юридичні та фізичні особи)
Рівень річного доходу, грн	7 818 900	Частка с/г товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік ≥ 75 %
Дозволена кількість найманих працівників	не обмежено	Для юрид. особи без обмежень Для ФОП лише члени сім'ї
Ставка	3% + ПДВ; 5% від доходу	Залежить від типу земель та їх розташування

Джерело: складено автором за даними [3].

В умовах повномасштабного вторгнення з 1 квітня 2022 року до 1 серпня 2023 року для «єдинщиків» третьої групи неплатників ПДВ була запроваджена спеціальна ставка ЄП – 2% від доходу. Працювати на умовах ЄП 3 групи під 2 % було дозволено як платникам ЄП будь-якої групи (зокрема, четвертої), так і платникам податку на прибуток.

За даними Державної податкової служби, правом зменшити єдиний податок з 5 до 2 % скористалися 252 тис фізичних осіб-підприємців – у п'ять разів більше, ніж компаній. Сума пільгового податку, який вони переказали до місцевих бюджетів, становила майже 3,9 млрд грн. «14,8 % фізосіб-підприємців пішли шляхом зниження податкового навантаження. Загалом на застосування спрощеного режиму перейшли більше 313 тисяч підприємців, поміж яких понад 53 тисячі юридичних осіб. Застосовують ставку 2 % й високо маржинальні бізнеси – ті, що займаються букмекерською діяльністю та азартними іграми. Це призвело до зменшення надходжень і від податку на прибуток підприємств, і від ПДВ» [4].

За розрахунками заступника голови податкового комітету парламенту Ярослава Железняка, через запровадження пільги зі сплатою 2 % від доходу щомісяця держава недоотримувала 500–700 млн грн. При цьому близько 200 млн грн з цієї суми – втрати бюджету, пов'язані з використанням пільги гральним бізнесом. За оцінками експертів, рівень переходу на сплату 2% податків цього сегменту був чи не найвищим в Україні. на спрощену систему перейшла фактично вся ігрова індустрія. «Аналітики підрахували, що до впровадження пільг одна така компанія в середньому сплачувала до бюджету 200 тисяч гривень податків на день. Тобто, понад 73 мільйони на рік.

А перейшовши на спрощену систему — лише приблизно по 23 тисячі, себто менше 9 мільйонів на рік» [5]. За розрахунками за квітень-листопад пільгова спрощена система «коштувала» бюджету 2,5–3,5 млрд грн, що призвело до вимог Міжнародного валютного фонду її скасувати.

У даному контексті важливо окреслити тенденції реформування спрощеної системи оподаткування для підприємства. У 2025–2027 роках уряд планує реформу спрощеної системи оподаткування. Це передбачає Національна стратегія доходів до 2030 року [6], яку 27 грудня 2023 року ухвалив Кабінет Міністрів України. Згідно Стратегії реформа спрощеної системи оподаткування буде передбачати для підприємств: протягом перехідного періоду, який триватиме три роки, ставки єдиного податку для юридичних осіб третьої та четвертої групи поступово збільшать до рівня звичайної ставки податку на прибуток (18%), після закінчення перехідного періоду юридичним особам заборонять використання спрощену систему [7].

Кабінет міністрів у Національній стратегії доходів зазначив, що режим спрощеної системи ставить під загрозу податкові надходження, тому вона потребує реформування. Отже, Національна стратегія доходів, ухвалена Урядом 27 грудня, передбачає реформу спрощеної системи оподаткування. Відповідні зміни будуть впроваджуватися поступово протягом 2024-2030 років. Мета реформи – зменшити зловживання спрощеною системою оподаткування, тому ми на порозі великих змін адміністрування спрощеної системи оподаткування для всіх категорій платників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва : Указ Президента України від 03.07.1998 № 727/98 (Втратив чинність). URL : http://zakon4.rada.gov.ua
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності : Закон України від 04.11.2011 № 4014-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4014-17
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17
4. KSE Institute. URL : https://kse.ua/ua/kse-department/kse-institute/
5. Скасування податкових пільг під час війни: як пом’якшити удар для бізнесу. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3660378-skasuvanna-podatkovih-pilg-v-umovah-vijni-ak-pomaksiti-udar-dla-biznesu.html

6. Про схвалення національної стратегії доходів до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-%D1%80#Text

7. Шевчук С., Тарасовський Ю. Нові ставки для ФОП та виключення юросіб. Уряд готує реформу спрощеної системи оподаткування. URL : https://forbes.ua/news/novi-stavki-dlya-fop-ta-viklyuchennya-yurosib-uryad-gotue-reformu-sproshchenoi-sistemi-opodatkuvannya-27122023-18184

Тучак Тетяна,
канд. екон. наук, доцент кафедри адміністрування податків;
Демінська Дарія,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня освіти,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ОПОДАТКУВАННЯ ЦИФРОВИХ ПОСЛУГ

В сучасному світі уряди країн активно розвивають політику цифрової економіки через впровадження цифрової трансформації. Це включає вдосконалення законодавства, розробку та впровадження стратегій і програм, у тому числі перехід управління на цифрові технології. Світова економіка постійно трансформується, і одним з ключових чинників цієї трансформації є цифровізація, що впливає на всі галузі економіки. Цифровізація сприяє створенню більш інклюзивного суспільства, покращенню управління, розширенню доступу до освіти, охорони здоров'я та банківських послуг, а також сприяє розвитку співпраці між людьми.

Інтеграція передових цифрових технологій у економіку та суспільство породжує нові виклики для податкових систем у всьому світі. Одним з центральних питань є оподаткування цифрового бізнесу, який оперує без матеріальних активів [2, с.120]. Цей вид бізнесу може активно діяти в економіці певної юрисдикції, не маючи фізичного присутності, і досягати "масштабу без маси", залежачи від користувачів, які активно співпрацюють у формуванні цінності цифрового продукту.

У березні 2018 року Європейська комісія розробила цифровий податок, спрямований на оподаткування цифрових послуг. За менше ніж три роки він став предметом законодавчих ініціатив та збору податків принаймні в 23 країнах, охоплюючи регіони Європи, Азії, Океанії та Африки. Ймовірно, цей новий тип податку знайде віддзеркалення на світовому рівні. Основною метою цифрового податку є вирішення проблем оподаткування транскордонних цифрових послуг у всьому світі [1, с. 152].

Згідно зі Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України", відмінене оподаткування доходів, отриманих нерезидентами за виробництво та/або розповсюдження реклами, а також удосконалено порядок

оподаткування операцій з ПДВ з постачання електронних послуг фізичним особам. Термін "електронні послуги" визначається як послуги, що надаються через мережу Інтернет, автоматизовано за допомогою інформаційних технологій та переважно без втручання людини, включаючи встановлення спеціальних додатків на смартфонах, планшетах, телевізорах та інших цифрових пристроях. Такі послуги включають, але не обмежуються.

а) Постачання електронних копій, надання доступу до зображень, текстів та інформації, включаючи, але не обмежуючись, підписку на електронні газети, журнали, книги, надання доступу та/або завантаження фотографій, графічних зображень, відеоматеріалів;

б) Надання доступу до баз даних, включаючи користування пошуковими системами та каталогами в мережі Інтернет;

в) Постачання електронних копій (електронно-цифрової інформації) та/або надання доступу до аудіовізуальних творів, відео- та аудіотворів на замовлення, ігор, включаючи надання послуг з участі у таких іграх, постачання послуг доступу до телевізійних програм (каналів) чи їх пакетів, за винятком доступу до телевізійних програм під час їх трансляції через телевізійну мережу;

г) Надання доступу до інформаційних, комерційних, розважальних електронних ресурсів та інших подібних ресурсів, включаючи, але не обмежуючись, ресурси, розміщені на платформах спільного доступу до інформації чи відеоматеріалів;

д) Постачання послуг дистанційного навчання в мережі Інтернет, організація та надання якого не вимагає прямої участі людини, включаючи, але не обмежуючись, надання доступу до віртуальних класів, освітніх ресурсів, де учні виконують завдання онлайн, а оцінки ставляться автоматично, без прямої участі людини (або з мінімальною участю);

е) Надання хмарних послуг щодо надання обчислювальних ресурсів, ресурсів зберігання або систем електронних комунікацій за допомогою технологій хмарних обчислень;

ж) Постачання програмного забезпечення та його оновлень, включаючи електронні копії, надання доступу до них, а також дистанційне обслуговування програмного забезпечення та електронного обладнання;

и) Надання рекламних послуг в мережі Інтернет, мобільних додатках та інших електронних ресурсах, включаючи надання рекламного простору, включаючи, але не обмежуючись, розміщення банерної реклами на веб-сайтах, веб-сторінках чи вебпорталах [3].

Порівнявши законодавчі акти з оподаткування цифрових послуг в іноземних країнах та в Україні, виявлено, що більшість положень законів майже ідентичні, з відмінністю лише у визначенні загальної суми доходів цифрових компаній та деяких видів податкових пільг. Наприклад, іноземні компанії, які надають електронні послуги, такі як постачання електронних матеріалів та доступ до різних ресурсів, будуть зобов'язані реєструватися в Україні як платники податку на додану вартість, якщо загальний обсяг доходів перевищує 1 мільйон гривень на рік. Надання цифрових послуг на території України буде відслідковуватися за допомогою реєстрації провайдера за його місцем розташування, номером телефону, IP-адресою, платіжною адресою або банківськими реквізитами [4, с. 55].

Закон стосується великих компаній, які не є резидентами України, не мають тут постійного представництва і надають електронні послуги фізичним особам (зокрема, звичайним українцям) і підприємствам-фізичним особам через Інтернет. Таким чином, платформи, які надають послуги, такі як Netflix для перегляду фільмів українцями, або рекламні кабінети, як Facebook, якими користуються підприємці, підпадають під дію цього закону [4, с. 57].

Згідно з новим законодавством, згадані компанії повинні були зареєструватися як платники податку на додану вартість (ПДВ), якщо сума послуг, які вони надали українським користувачам протягом року, перевищує 1 мільйон гривень. Закон встановлює обов'язок сплати 20% ПДВ з таких видів послуг:

- постачання електронних версій зображень та інформації, таких як електронні книги, підписки на журнали, фотостоки тощо (наприклад, The Economist, Foreign Affairs, Pixabay);
- надання доступу до баз даних, включаючи використання пошукових систем та каталогів в Інтернеті (наприклад, Google Search, MyHeritage);
- доступ до аудіовізуальних творів, ігор тощо (наприклад, ігрові платформи та стрімінгові сервіси, такі як Steam, Netflix або Spotify);
- надання доступу до інформаційних, комерційних, розважальних електронних ресурсів, включаючи соціальні мережі (наприклад, Facebook, TikTok або YouTube);
- надання послуг дистанційного навчання в Інтернеті, проведення яких не потребує участі людини (наприклад, масові онлайн-курси, такі як Coursera або EdEx);
- надання хмарних послуг, таких як обчислювальні ресурси, зберігання даних або системи електронних комунікацій (наприклад, Dropbox абоAWS)

- постачання програмного забезпечення та оновлень до нього (наприклад, Microsoft або Adobe);
- надання рекламних послуг в Інтернеті, мобільних додатках та на інших електронних ресурсах, включаючи розміщення банерної реклами на веб-сайтах (наприклад, Google Ads, Facebook) [5,С.71].

На сьогоднішній день всі передові компанії широко використовують переваги цифрової трансформації, тому потреба в вирішенні недоліків і невирішених питань у міжнародній системі оподаткування прибутку стає все більш актуальною. У багатьох країнах компанії, які застосовують тактику трансфертного ціноутворення, переміщують прибуток за межі своєї юрисдикції, тоді як ті, які не мають жодних правил оподаткування на основі постійного представництва, взагалі втрачають змогу оподатковувати ці компанії.

Впровадження цифрового податку в Україні є значним кроком, оскільки це не лише сприяє наповненню бюджету країни, але й підтримує національний суверенітет і податкові інтереси. Ця схема оподаткування впливає на розвиток глобальної цифрової економіки і забезпечує справедливість у системі оподаткування. Для захисту податкових прав і інтересів України та сприяння розвитку цифрової економіки необхідно посилити співпрацю з міжнародними організаціями, активніше виступати у міжнародних податкових питаннях і дотримуватися міжнародних податкових стандартів. Україна повинна активно брати участь у розробці міжнародних податкових законів та правил, що має велике значення для розвитку цифрової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурашнікова О. Міжнародний досвід цифровізації в податковій сфері. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers.* 2023. 14 (91). P. 148–157. URL : https://doi.org/10.32782/hst-2023-14-91-17

2. Войцеховська О., Вдовічен В. Правове регулювання оподаткування цифрових компаній у Великобританії. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2022. № 4 (74). С. 118–122. URL : https://doi.org/10.32840/1813-338X-2021.4.1

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо скасування оподаткування доходів, отриманих нерезидентами у вигляді виплати за виробництво та/або розповсюдження реклами, та удосконалення порядку оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання нерезидентами електронних послуг фізичним особам : Закон України від 3 червня 2021 року № 1525-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1525-20#Text (дата звернення: 21.03.2024).

4. Іванов С, Чекіна В., Разумова Г. Податки майбутнього: адміністрування в умовах цифровізації економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. № 43. С. 54–59. URL : https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-43-9

5. Череп А., Воронкова В., Череп О. Цифрова трансформація суспільства як необхідна умова його інноваційного розвитку. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2023. № 2. С. 68–72.

Тучак Тетяна,
канд. екон. наук, доцент кафедри адміністрування податків;
Небесенко Анастасія,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ: PILLAR ONE І PILLAR TWO

Цифровізація економіки створила нові виклики для традиційної податкової системи. Транснаціональні корпорації (ТНК) з цифровим бізнесом можуть легко переміщувати свої прибутки до країн з нижчим податковим навантаженням, що призводить до втрати податкових надходжень у країнах, де вони створюють вартість.

За роки незалежного існування Україна залишилася в двадцятці країн з найвищою економічною тінню. Зокрема, така статистика актуальна для податкового навантаження міжнародних компаній, оскільки проблема подвійного оподаткування залишається серйозною. Саме тому Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у 2013 році започаткувала програму BEPS (Програма боротьби з ухиленням від оподаткування), до якої Україна приєдналася у 2017 році разом із 136 іншими країнами. Ще в 2019 році план було оновлено та перейменовано в BEPS 2.0, одночасно ухваливши інклюзивну структуру робочого плану для вирішення податкових проблем, пов'язаних з цифровою економікою.

Pillar One і Pillar Two є двома основними компонентами плану Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо оподаткування в цифрову епоху.

Перший компонент спрямований на цифровізацію економіки. До речі, ця концепція передбачає оподаткування прибутку найбільших міжнародних бізнес-груп, які мають сукупний річний оборот понад 20 мільярдів євро та рентабельність понад 10%. Він запроваджує нові процедури розподілу прибутків і податкових прав між юрисдикціями. По суті, суть цього критерію зводиться до того, що податки будуть сплачуватися в країні, де компанія отримала прибуток, а не там, де вона юридично зареєстрована. Частина 1 пропонує три методи кількісної оцінки кількості збутових компаній і методи

розподілу прибутку для збутових компаній між ринковими юрисдикціями: модифікований метод розподілу залишкового прибутку - сума А (модифікований метод розподілу залишкового прибутку), метод часткового розподілу - сума В (британський дробовий метод розподілу), метод розподілу прибутку за видами діяльності - сума С (метод розподілу) [1]. Pillar One також має багато особливостей: використання звіту про прибутки та збитки для визначення фінансових показників (з невеликими змінами), спрощення правила «тягнучої руки», усунення власного податку на цифрові послуги, перенесення збитків під час ТНК тощо [2].

Pillar Two поширюється на адміністрування податків на проміжні доходи, на збір яких впливають користувачі. Цього разу правила цієї концепції поширюються на міжнародні групи із сумарним річним оборотом понад 750 мільйонів євро. Експерти кажуть, що реалізація ініціативи другого рівня щодо найнижчої у світі ставки корпоративного податку може щорічно приносити країні близько 150 мільярдів доларів США додаткових податкових надходжень [2]. Крім того, на основі цього стандарту були розроблені GloBE (Global Minimum Tax) і BEAT (Base Erosion Anti-Abuse Tax).

Таблиця 1 – Передумови розробки нових методів оподаткування ТНК [3]

Передумова	Опис
Зберігаються можливості ТНК розміщувати прибуток в низькоподаткових країнах	ТНК можуть використовувати різні схеми, щоб штучно занижувати прибуток в країнах, де вони ведуть діяльність, і переміщати його в країни з низькими податками.
Недостатність інформації про ефективність зусиль щодо нових методів оподаткування з огляду на їх недавнього ухвалення	Нові методи оподаткування ТНК, такі як Pillar One та Pillar Two, були розроблені лише кілька років тому, тому ще немає достатньо інформації про їхню ефективність.
Податкова конкуренція	Деякі країни штучно знижують ставки корпоративного податку, щоб залучити інвестиції. Це може призвести до втрати податкових доходів для інших країн.
Відмінності в механізмах і інструментах політики боротьби з ерозією податкової бази між країнами	Різні країни використовують різні методи боротьби з ерозією податкової бази, що може призвести до недобросовісної конкуренції.
Практичний досвід США щодо введення податку зі зниженою ставкою на глобальні нематеріальні активи (GILTI) і базового податку на розмивання податкової бази (BEAT)	Досвід США свідчить про те, що нові методи оподаткування ТНК можуть бути ефективними.

За оцінками, Pillar One та Pillar Two збільшать глобальні надходження від податку на прибуток підприємств приблизно на 50–100 мільярдів доларів США на рік, що еквівалентно приблизно 4 % світових надходжень від податку на інвестиції. Що стосується першого рівня, то зміни у розподілі податкових повноважень між країнами та регіонами призведуть до перерозподілу податкових надходжень на суму близько 100 млрд. доларів США. Що стосується другого компоненту, то це дозволить збільшити дохід від інвестицій, а виведення прибутку в офшори буде стримуватися та спричинить зростання доходів [1].

Для України новий податковий режим ОЕСР є дуже цінним з вищезазначених причин. На даному етапі розробки та імплементації концепції наша країна бере участь у роботі тимчасової групи. Це дає можливість підписати багатосторонні документи та розглянути можливість включення актуальних рекомендацій ОЕСР до Конвенції України. Такий крок був би важливим для України для швидкого включення рекомендацій, розроблених в рамках BEPS, в існуючі договори без необхідності проведення двосторонніх консультацій. Крім того, для України імплементація Плану дій BEPS має на меті підтримання фінансової стабільності в умовах переходу до вільного руху капіталу, підвищення ефективності податкового нагляду та запровадження єдиних вимог до прозорості відповідно до міжнародних стандартів планування.

Отже, стійкий рух економічної активності у сфері цифрових технологій зумовив розгляд питання оподаткування прибутку підприємств на цифрових платформах. На цей момент розроблено низку нормативно-правових актів, спрямованих на вирішення цього питання. Зокрема, план BEPS був оновлений, щоб передбачити необхідність узгодження прибутку з місцем створення вартості продукту або послуги, а не з його фактичним місцезнаходженням. На даному етапі розробляється спосіб імплементації нових стандартів оподаткування діяльності у сфері цифрової економіки на рівні національного законодавства. Насамперед запропоновані положення мають враховувати особливості економічного розвитку кожної країни та її можливості змінювати своє фіскальне законодавство з метою протидії розмиванню податкової бази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кувалдіна О. О. Проблеми оподаткування податком на прибуток в умовах цифрової економіки та BEPS. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2021. Випуск 34. URL : http://www.visnykeconom.uzhnu.uz.ua/archive/34_2020ua/23.pdf

2. Україна підтримує оновлений план Організації економічного співробітництва та розвитку щодо реформування правил міжнародного оподаткування / Міністерство фінансів України. 2021. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/ukraina_pidtrimuie_onovlenii_plan_organizatsii_ekonomichnogo_spivrobitnitstva_ta_rozvitku_shchodo_reformuvannia_pravil_mizhnarodnogo_opodatkuvannia-3129

3. Підприємництво в умовах сучасних викликів: загрози, обмеження та можливості / Міністерство фінансів України. 2022. URL : https://www.researchgate.net/profile/Liudmyla-Sliusareva/publication/365173875_Sodo_ocinki_efektivnosti_stalogo_rozvitku_kompanij_v_Ukraini/links/6367e9002f4bca7fd039c97f/Sodo-ocinki-efektivnosti-stalogo-rozvitku-kompanij-v-Ukraini.pdf# page=95

Чижова Таміла,
канд. екон. наук, доцент;
Жовнір Ксенія,
здобувач вищої освіти,
Херсонський національний
технічний університет,
м. Хмельницький

СУЧАСНА ПРАКТИКА ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ

У сучасному світі активне поширення та використання віртуальних активів стає невід'ємною частиною фінансового ландшафту. Це вимагає глибокого дослідження ринку криптовалют, де поняття віртуальних активів виділяється через їх основні ознаки, такі як нематеріальний характер, об'єкт цивільних прав та електронний формат. Забезпечення існування віртуальних активів реалізується за допомогою відповідного програмного комплексу.

Спроби урегулювати цей сектор юридично викликають дискусії щодо тотожності понять "віртуальний актив" та "криптовалюта". Україна відповідає на ці питання прийняттям Закону про віртуальні активи, що є кроком до легалізації криптобірж та зберігання криптовалюти. Умови воєнного стану підсилюють потребу в додаткових інвестиціях та розширенні ринку фінансових послуг.

Однак, деякі правники вказують на відсутність чіткого визначення криптовалюти у чинному законодавстві, розглядаючи її як підвид електронних грошей. З іншого боку, визначення віртуального активу та його характеристики роблять криптовалюту об'єктом захисту цивільних прав.

Важливим аспектом є можливість використання криптовалюти як засобу платежу, що надає їй вагомий статус в економіці, особливо в умовах конфлікту. Законопроєкт "Про віртуальні активи" спрямований на зменшення ризиків для криптобізнесу та захист власників криптовалют.

Масове прийняття криптовалют у розвинених країнах, викликане війною, свідчить про актуальність цього фінансового інструменту. Україна, що швидко впроваджує криптовалютні технології, стає ключовим учасником у цьому процесі, зокрема, через фонд Aid for Ukraine, що збирає кошти для потреб армії та народу.

Цифрові активи та технологія блокчейн сприяють ефективним транзакціям та забезпечують високий рівень прозорості. Законодавче регулювання цих процесів дозволяє Україні адаптувати своє законодавство до міжнародних стандартів та забезпечити правовий захист для користувачів та учасників ринку.

Оподаткування цифрових активів різниться в різних країнах, і враховує різноманітні аспекти, такі як тривалість у власності та специфіка операцій. Це створює складне та динамічне середовище, яке вимагає уважного аналізу та регулювання для забезпечення стабільності та розвитку цього сектору в міжнародному масштабі.

Крім того, кожна країна має власний підхід до оподаткування криптовалют та цифрових активів, що відображається в різниці правил та ставок податків. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки криптовалюта оподатковується як майно, і ставка податку залежить від терміну володіння. У Європейському Союзі кожна країна може мати власні підходи до оподаткування, від обміну ПДВ до оподаткування прибутку. В Японії криптовалюта визнається як законний засіб платежу, а операції з нею підлягають оподаткуванню прибутку з капіталовкладення та споживчого збору. Кожна країна має свої особливості і вимоги, що створює складність у вирішенні питань оподаткування цифрових активів.

Португалія має своє власне специфічне законодавство щодо оподаткування криптовалют та цифрових активів. У цій країні ставлення до криптовалют інноваційне, існуючі правила створюють сприятливе середовище для їх розвитку та використання.

На відміну від багатьох інших країн, Португалія не застосовує ПДВ до купівлі та продажу криптовалют, що робить операції з ними більш простими та менш обтяжливими з податкової точки зору.

Щодо оподаткування прибутку від криптовалют, ситуація в Португалії також досить благоприятна. Згідно з чинним законодавством, прибуток, отриманий від операцій з криптовалютами, не підлягає оподаткуванню корпоративним податком. Однак особисті податки можуть бути застосовані до прибутку, отриманого від криптовалют, в залежності від конкретних обставин та статусу фізичної особи.

Португалія також має спеціальну програму для інвесторів у криптовалютну сферу, яка називається «Resident Non-Habitual Tax Regime» (Режим оподаткування незвичайних резидентів). Ця програма надає спеціальні умови оподаткування для іноземців, які стали резидентами Португалії та володіють криптовалютними активами. За умови виконання певних критеріїв,

такі як необхідна сума інвестицій та статус "професійного операціоніста", інвестори можуть бути звільнені від оподаткування доходу від цих активів протягом певного періоду.

Таким чином, Португалія створює сприятливе середовище для розвитку криптовалютного сектору, надаючи інвесторам та користувачам зручні умови оподаткування та регулятивність.

До того, як вибирати Португалію як місце для інвестування або операцій з криптовалютами, важливо ознайомитися з усіма податковими правилами та вимогами, а також консультуватися з фахівцями з податкового права. Крім того, слід пам'ятати, що правила можуть змінюватися з часом, тому важливо регулярно оновлювати інформацію та вести облік будь-яких змін у податковому законодавстві.

Наступним кроком може бути оцінка всіх потенційних переваг та ризиків інвестування чи здійснення операцій з криптовалютами в Португалії. Це включає в себе розуміння ринкових умов, рівня конкуренції, потенційних вигод та обмежень, а також розгляд можливостей диверсифікації портфелю та збалансованого підходу до інвестування.

Незалежно від обраного шляху, важливо бути обізнаним і уважним при прийнятті рішень щодо криптовалютних операцій та інвестицій в будь-якій країні, включаючи Португалію.

У Швейцарії є досить сприятливе середовище для оподаткування цифрових активів, таких як криптовалюти та інші криптовартості. Враховуючи розвинуту фінансову систему та прогресивне законодавство, Швейцарія приваблює багатьох інвесторів та підприємців у цифровий сектор.

Основні аспекти оподаткування цифрових активів в Швейцарії включають наступне:

1. Оподаткування прибутку: У Швейцарії оподаткування прибутку від цифрових активів може бути складним та різноманітним. Зазвичай прибуток від криптовалют підлягає оподаткуванню як капітальні доходи або як прибуток з капіталовкладень, а ставки податку можуть залежати від тривалості у володінні активом.

2. Податок на додану вартість (ПДВ): У Швейцарії ПДВ може застосовуватися до операцій з криптовалютами та іншими цифровими активами. Це може включати оподаткування послуг обміну криптовалют або інших операцій, пов'язаних з ними.

3. Податок на майно: Швейцарія може застосовувати податок на майно до деяких видів цифрових активів, особливо якщо вони вважаються майном або інвестиційними засобами.

4. Регулятивні вимоги: У Швейцарії існують регулятивні вимоги щодо звітності та декларування цифрових активів для фізичних та юридичних осіб. Це включає в себе обов'язкову звітність про операції з криптовалютами та іншими цифровими активами.

Важливо зазначити, що правила та регуляції щодо оподаткування цифрових активів можуть змінюватися, тому важливо регулярно оновлювати інформацію та звертатися до фахівців з податкового права для отримання консультацій і порад щодо оптимального оподаткування цих активів.

У майбутньому важливо очікувати подальшого розвитку правового регулювання цифрових активів як на національному, так і на міжнародному рівні. Оскільки цей сектор продовжує зростати та змінюватися, уряди будуть шукати способи адаптувати своє законодавство до нових викликів і можливостей, що виникають у зв'язку з цифровими активами. Також важливо наголосити на необхідності співпраці між країнами для розробки спільних стандартів та регуляцій, що сприятимуть стабільності та розвитку цього сектору у міжнародному контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костюченко В. М., Малиновська А. М., Мамонова А. В. Бухгалтерський облік криптовалют. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/33_2019_ukr/52.pdf

2. Криптовалюти: правовий статус, облік і декларування. 2022. URL : https://buhplatforma.com.ua/article/9106-kriptovalyuti-pravoviy-status-oblk-deklaruvannya-2021

3. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text

Наукове електронне мережеве видання

НОВІ ВЕКТОРИ АРХІТЕКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Збірник тез круглого столу

27 березня 2024 року

Укладач	*М. В. Яруш*
Відповідальний за випуск	*А. В. Лавренюк*
Верстка	*Д. П. Завальніцька*

Здано до друку 26.04.2024
Друк. арк. 3,35
Замовлення № 1098

Підготовлено до друку редакційно-видавничим відділом
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022